

ספר

טוב עין

לקוטי מאמרי רז"ל מענין גודל מעלת שמירת
העינים ומבאר באר היטב כי לפתח העין
חטאת רבין, ושמירת העינים הוא ראשית
יראת ד'.

לקטתי בעזרה יוצר עין

אברהם משה דוב בער בא"א מו"ה דוד הכהן ז"ל

נדפס

בעה"ק ירושלם תובב"א
שנה תרנ"ט לפ"ק

ברפוס הרי"ד פרומקין הי"ו

Vertical lines of text on the right side of the page, possibly bleed-through or a margin.

Horizontal line of text at the bottom of the page, possibly a footer or a separator.

הקדמת המוציא לאור

אמרן חכו"ל כל המזכה את הרכים אין חטא בא על ידו לכן חשכתי דרכי לזכות את הרכים בספר חשוב הנדפס עור בעיה"ק שנת תרנ"ט מיוסד על ענין שמירת עינים ושאר ענינים השייך לעינים אשר הוא נסיון גדול כפרט לאנשים המוכרחים לעסוק לפרנסה בשוקים וכרחובות ומרן הקוה"ט בעל ספה"ק דברי יואל ה' מרגלי כפומיה שבימינו אלה כשהולכין מהבית לחוץ צריכין לסייעתא דשמיא שיבואו חזרה כמו שיצאו בלי מכשול ודרש תמיד בשוכבי"ם ובימים נוראים על גודל הנסיונות של דור הזה ביסוד קרושתן של ישראל.

ובשערי תשו' לר"י שער א' אות ט"ו פ' הפסוק פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך וזל"ק ועון העינים יכופר כדמעות כמו שנאמר פלגי מים וגו' לא אמר על לא שמרתי תורתך אבל אמר לא שמרו כי הם סבכו החטא [היינו העינים גורמים לאדם לבוא לידי חטא וכמבואר בטור או"ח סי' א' הבאתי להלן].

והנה כסה"ק ר"ח שער הקדושה פ"ח האריך לבאר ענין שמירת עינים וכן האריכו בזה בשאר סה"ק ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ומצאתי ספר חשוב שנדפס בירושלים תוכב"א תרנ"ט המיוסד לבאר ענין שמירת עינים ושמו טוב עין ולזכות את הרכים ראיתי להדפיסו בתוך חברי וראיתי להוסיף קצת ליקוטים מדברי ראשונים ועי' להלן אות י"ב כלשון קדשו של החיד"א ז"ל.

וכן ראיתי ס' מחזה עינים הנדפס בחלק ב' כס' מנוחה וקדושה וכן כס' שרת הקודש מהגה"ק מוה"ר אהרן ראטה ז"ל שכולם האריכו לבאר חומר העון ולא לחדש באתי רק לזכור דברי הפוסקים והספרים הקדושים בדרך קצרה.

(א) **לשון** החינוך מצוה שפ"ז שלא נתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם ענין לאו זה שנמנענו שלא ניחדר מחשבותינו לחשוב בדיעות שהם היפך הדעת שהתורה בנויה עליו לפי שאפשר לבוא מתוך כך לטעות אבל אם יעלה על לבו רוח לחשוב באותן דיעות הרעים נקצר מחשבותיהן ויפנה לחשוב בדרכי התורה האמתיים והטובים וכמו כן שלא ירדוף האדם אחרי מראה עינים ובכלל זה שלא נרדוף אחר תאות העולם הזה כי אחריתם רעה וכדי בזיון וקצף זהו שאמרו ז"ל ולא תתורו אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות שנאמר ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני.

שורש מצוה זו נגלה כי בזה ישמור האדם מחטוא להש"י כל ימי המצוה הזאת באמת יסוד גדול בדת כי המחשבות הרעות אבות הטומאות והמעשים ילדיהן ואם ימות האדם טרם יולד אין זכר לבנים נמצאת זאת המניעה שורש שכל הטובות יוצאות ממנה ודע בני ותהי נא מרגלא בפומך

מה שאמרו ז"ל עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה שאם תשית דעתך למלאות תאורך הרעה פעם אחת תמשך אחריה כמה פעמים ואם תזכה להיות גבור לכבוש יצרך ולעצום עיניך מראות ברע פעם אחת יקל בעיניך לעשות כמה פעמים כי התאוה תמשוך הבשר כמשוך היין אל שותים כי הסובאים לא תשבע נפשם לעולם ביין אבל יתאוו אליו תאוה גדולה ולפי הרגילים נפשם בו תחזק עליהם תאותם ולו ישתו שם כוס מים יפיג יקוד אש תאות היין ויערב להם כן הדבר הזה כל איש בהרגילו בתאוות ובהתמידו בהן יחזק עליו יצרו הרע יום יום ובהמנע מהם ישמח בחלקו תמיד כל היום ויראה כי האלהים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים ללא תועלת של כלום.

דיני מצוה זו קצרים הרי בארנו בזה רוב עיקרן (הלכות ע"א פ"ג) ונוהגת מצוה זו בכ"מ ובכל זמן בזו"נ ועובר על זה ויחד מחשבתו בעניינים אלו שזכרנו שמביאין האדם לצאת מדרך דעת ותורחנינו השלימה והנקייה ולהכנס בדעת המהבילים הכופרים רע ומר וכן מי שהוא תר אחר עיניו כלומר שהוא רודף אחר תאות העולם כגון מי שהוא משים לבו תמיד להרבות תענוגים גדולים לנפשו מבלי שיכוין בהם כלל לכונה טובה כלומר שלא יעשה כדי שיעמוד בריא ויוכל להשתדל לעבודת בוראו רק להשלים נפשו בתענוגים כל מי שהוא הולך בדרך זה עובר על לאו זה תמיד בכל עת עסקו כמה שאמרנו ואין לוקין ע"ז לפי שאין זה דבר מסוים שנוכל להתרות העובר עליו כי מהיות האדם בנוי בענין שאי אפשר לו שלא יראה בעיניו לפעמים יותר ממה שראוי וכמו כן אי אפשר לו שלא תתפשט המחשבה לפעמים יותר מן הראוי על כן א"א להגביל האדם בזה בגבול ידוע גם כי פעמים אפשר לעבור על לאו זה מבלי שום מעשה וכבר כתבתי למעלה שכל לאו שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה אף על פי שעשה בו מעשה אין לוקין עליו לפי הדומה עכ"ל.

וז"ל הסמ"ג לאו ט"ו שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית עינים שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחר עיניכם דרשו רבותינו בפ"ק דברכות אחרי לבבכם זו מינות פירוש לא יפנה אחר שום מחשבה שעל ידה יכול לבוא לידי מינות לפי קוצר דעתו וכו' ואחרי עיניכם זו זנות ולא זו אע"פ שגורם לאדם לטורדו מן העולם הבא אין בו מלקות כדין לאו שאין בו מעשה עכ"ל.

(ב) **במסכ'** (ב"ב נו:): ועוצם עיניו מראות ברע וגו' (ישעי' לג) א"ר חייא בר אבא זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומרת על הכביסה היכי רמי אי דאיכא רכא אחרייתא רשע הוא אי רליכא רכא אחרייתא אנוס הוא לעולם רליכא רכא אחרייתא ואפ"ה מבעי' לוי' למינס נפשי' ופי' הרשב"ם דכאיכא רכא אחרינא

והולך בדרך הנשים רשע ואע"פ שעוצם עינים שלא הי' לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דאמרי' (חולין מד:) הרחק מן הכיעור עכ"ל הרשב"ם יעיי"ש.

ג) וז"ל הרמב"ם (ה' אי"ב פכ"א ה"ב) ואסור לאדם לקרוץ בידי וברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות או לשחוק עמה או להקל ראש וכו' ואפי' לשמוע קול הערוה או לראות שערה אסור וכו'. ועי' (באהע"ז סי' כ"א) שכתב המחבר צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד ואח"כ מביא דברי הרמב"ם אלו. עוד שם ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה (גמרא ב"ב נו: הנ"ל) ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהיא מכירה אפי' אינם עליה שמא יבוא להרהר בה פגע אשה בשוק אסור להלך אחריה אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחרי וכו'.

עוד שם אין שואלין בשלום אשה כלל אפי' ע"י שליח ואפי' ע"י בעלה וכו' עיי"ש בטור"ז.

ד) בטור (או"ח סי' א') כתב וז"ל ואמר קל כנשר כנגד ראות העין ודימה אותו לנשר כי כאשר הנשר שט באויר כך הוא ראות העין לומר שתעצים עיניך מראות ברע כי הוא תחילת העבירה שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין.

ה) והרמב"ם (ה' תשובה פ"ד) ארכעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה וכו' המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום וכו' והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול שהוא גורמת לגופן של עריות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו'.

ו) ובשערי תשובה שער ג' אות ס"ד שם בא"ד ונאמר על חוש הראות ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הוזהרנו בזה שלא יסתכל אדם באשת איש ובשאר עריות פן יווקש במ ובס' היראה כתב הרבינו יונה ואסור לו להסתכל אפי' באצבע קטנה של אשה לזון עיניו מן הערוה וכל המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפי' קבל תורה כמשה רבינו מידו של הקב"ה לא ינקה מדינה של גיהנם תמיד הרגל על שפתיך דברי יראת שמים כגון (משנת) הוי עז כנמר. סוף דבר הכל נשמע (קהלת י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י') מאד מאד הוי שפל רוח וכיוצא באלה הרגל על לשונך ואז לא תכשל וכו', עוד שם מאמר החכם אין לך דבר החוצץ בפני התאוה כעצימת העינים.

ז) בילקוט פ' ויחי (מובא בראשית חכמה שער הקדושה פ"ח) מעשה בר' מתיא בן חרש שהיה יושב בבהמ"ד ועוסק בתורה והי' זיו פניו דומות לחמה וקלסתר פניו דומות למלאכי השרת שמימיו לא נשא עיניו לאשה בעולם פ"א עבר שטן ונתקנא בו אמר אפשר אדם כמו זה לא חטא אמר לפני הקב"ה רבש"ע רבי מתיא בן חרש מה הוא לפניך אמד לו צדיק גמור הוא אמר לפניו תן לי רשות ואסיחנו אמר ליה אין אתה יכול לו אעפ"כ אמר ליה לך. נדמה לו כאשה יפה שלא היתה כדמותה מעולם וכו' עמד לפניו כיון שראה אותה הפך פניו ונתנם לאחוריו שוב בא ועמד לו על צד שמאלו הפך לפניו לצד ימין היתה מתהפך לו מכל צד.

אמר מתירא אני שמא יתגבר עלי יצה"ר ויחטאני מה עשה אותו צדיק קרא לאותו תלמוד שהי' משרת לפניו אמר ליה לך והביא לי אש ומסמרין הביא לו מסמרין ונתנם בעיניו כיון שראה השטן כך נודעו ונפל לאחוריו באותה שעה קרא הקב"ה לרפאל א"ל לך לרפא את ר' מתיא בן חרש בא ועמד לפניו אמר לו מי אתה א"ל אני הוא רפאל ששלחני הב"ה לרפא את עיניך אמר לו הנחנו מה שהי' היה חזר לפני הקב"ה כך וכך אמר לי מתיא אמר ליה לך אמור לו אני ערב שלא ישלט בו יצה"ר מיד רפא אותו מכאן אמרו חכמים כל מי שאינו מסתכל בנשים עאכ"ו באשת חברו אין יצה"ר שולט בו עכ"ל הילקוט המוכב בר"ח שער הקרושה פ"ח.

(ח) **ובקידושין** (פ"א בר"ן ר"ה צאו וראו מה עשה עכו"ם באשקלון וכו') כתב הר"ן שרב יוסף פתוח ונסתמא הוה דאמרי' באגרה רסמי נפשי' משום דלא מצי קאי דלא לאסתכולי בר מר' אמות דיליה וכו' והחיד"א בס' עין זוכר (אות ט"ז) הביא מש"כ בסדר הדורות כי רב יוסף ישב בכית אפל מ' יום וציוה להביא אבני שש והסתכל ונעשה סגי נהור עוד הביא שם החיד"א מס' הפרדס לרש"י כו' דרב היה לו עשר קדושות וכי נח נפשיה רצו תלמידיו לזכות כל אחר במרה אחת קדושה שלו ורב יוסף קיבל מרת רב שלא להסתכל בר מר' אמות ולא מצי וסימא את עיניו וכו' וע"ע רבינו גרשום מנחות צ"ט ד"ה שימי את.

(ט) **בסוטה** (ח' ע"א) אמר רבא גמירי דאין יצה"ר שולט אלא כמה שענינו רואות [עין' מ"ש החיד"א ז"ל בעין זוכר אות ז'].

(י) **זו"ק** של האוהחה"ק פ' אחרי: דבר ואמרת וגו' כמעשה וגו' וצריך לדעת למה כפל לומר דבר ואמרת עוד מה חירש כמאמר זה אני ה' אלהיכם וכי עד עתה לא ידעו זה ועוד מה היא כוונתו במצות כמעשה וגו' אם אין ידוע מה המעשה שעליו תבא המצוה וכמו כן מעשה ארץ כנען וז"ל אמרו שהקיש מעשה מצרים למעשה כנען ולדבריה' ז"ל ק' למה כפל המצו' ואם להשמיענו בא שמעשה ב' הרשעים שוה מה צורך לתורה להודיענו דבר זה עוד צריך לדעת למה ציין ארץ מצרים כאומרו אשר ישבתם בה וכי יש ארץ מצרים אחרת עוד ציין ארץ כנען ואמר אשר אני מביא וגו' שנראה שיש אחרת ולא ידענו זולת זו ולו יהיה שתהיה ארץ כנען אחרת כיון שאינו ידוע' מנין יהיו מעשיה נודעים לצוות עליהם.

ונראה כי לפי מה שהסמיך למצוה זו מצות העריות גם ממה שאמר בסוף הפ' אל תטמאו בכל אלה וגו' כי בכל אלה נטמאו הגוים הרבתי' מוכיחים ומגידים כי מעשה ארץ מצרים כמעשה ארץ כנען הוא מעשה עריות.

ובזה נבא לפ' הכתוב ע"נ הנה ידוע הוא כי כל מצות אשר צוה ה' לעם קדושו הם מצות שיכול האדם לעמוד בהם ויטה עצמו אל הרצון לעשותם זולת מצות פרישות העריות הוא דבר שנפשו של אדם מחמתן ואונסתו עליהם לעשותם זולת בהתעצמות הרחקת ב' דברים מהאדם והם מרחק הרגש ראות העין ומרחק בחי' החושב ואם ב' אלו לא יעשה אין אדם שליט ברוח זה לכלות' ממנה כי כל שלא תהיה לו הרחקת הרגש הראות בדבר הגם שירחיק בחי' החושב לא ישלט

בעצמו לכלות ממנו הכרח החשק וצא ולמד ממעשה של רב עמרם רבן של חסידים שהגם היותו מושלל מבחי' החושב נתנצח מבחי' הראות גם ממעשה רבי מתיא בן חרש שכח לסמות עיניו למיחוש הכרח' אשר מהם תבא בדבר הרע הגם שהיה מושלל מבחי' החושב כאשר מעשיו מוכיחות גם אם יושלל מבחינת הראות אם לא ירחיק בחינת החושב מחשבותיו יחייבו לבקש ולהתלהט אחר המעשה וצא ולמד ממעשה שהובא בש"ס וכו' וזה יהי' תולדות החושב הכריחותו עשות מבלי בחי' הראות נמצאת אומר שבא' מהב' תהיה מושללת מהאדם שליטה בעצמו בדבר זה ואצ"ל בהצמד ב' דברים ראות וחושב הן האדם חלוש כנגד תאותו ואצ"ל אם ישלח ידו ואכל מעט מן הרע הזה הנה הוא מסור ביד תאותו מעשה תחבולות האדם להעריך מלחמה נגד בחי' זו היא כשלילת ממנה ב' דברים וכזה תהיה נרככת באדם תכונה לכל יתלהט אחר זה וישלוט הרצון בחפץ הטבעי והוא טעם אמרו ז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורי' יכולין לעמוד כי הצדיקים גמורים תכונת רצונם נוצחת החפץ מבלי צורך התעצמות משא"כ בעלי תשובה.

ובזה נבא אל הכיאור הנה האדון ה' צבאות נתחכם בצוותו מצוה זו ודבר נגד יצה"ר שיאמר איך יכול אנוש טבעי למשול בתאותו אשר היא אנסתו דבר זה הוא מושלל מהדעת שיחייב ה' שמירתו לכל בהשוא' אלא לאנשים אשר יכולים לעמוד ויש כח ברצונ' לשלול החפץ בזה והם אותם שלא באו לידי מבחן הראות והחושב באלו וכדומה דבר הכתוב אבל כמי שעברו בחי' הנזכר כפי הטבע אין אדם שליט כרוחו למנוע מעצמו חשק המכריחו ועל זה נתכוון ה' בנועם דברי אלהים חיים ואמר כמעשה ארץ מצרים וגו' אשר ישבתם פי' הגם שישבתם במקום שאנשיה בני זנונים ולא תמנע מכם בחי' החושב לצד ישיבתכם ביניהם כל הזמן ההוא כאומר אשר ישבתם בה ואין ישיבה אלא עכב' וזה יסובב תגבורת החפץ בכם אעפ"כ אני מצוה אתכם שתתעצמו לנצח החשק לכל תעשו כמעשיהם ואמר עוד וכמעשה ארץ כנען וגו' אשר אני מביא אתכם שמה וגו' פי' אע"פ שאתם באים למקום אשר שם הרגיעה שידה של בחי' הרע הזה ונמצא בחי' החושב מתעורר אעפ"כ מחייב אני אתכם לבלתי עשות כמעשיהם ולצד שיאמר אדם כי אין מעצור כרוחו בדבר זה לכן הקדים ה' בתחל' דברו הטוב ואמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם כי הן אמת במין אנושי זול' ישראל ישנו בטענה זו כי לא ימצא כרוחו למנוע עוצם חשקו ממנו משא"כ אתם בני ישראל לצד היותי ה' אלהיכם והיא השג' אלקות בכח האלקי ינוצח כח הטבעי גשמי כי הצורה תשלוט בחומר כשיסכים איש ישראל להתדבק בה' אלהיו ישלוט בטבעו והוא מאמרם ז"ל שאמרו הצדיקים לבם מסור בידם והרשעים הם מסורים ביד לבם הכוונה בזה כי החפץ והחשק ישנו בלב האדם והרצון הוא כמוחו והם ב' מדרגות שנתן האדון בבני אדם וכשתזדמן לאדם דבר ערוה הלב חומד' ואין גמר בחימוד זה ויכול הרצון התלוי כמוח למנוע החפץ ולא יעשנו הגם שיחמוד הלא תמצא בבני אדם שמקבלים תענית הגם שהחפץ יתגבר בהם לאכול בא הרצון וימנעו וכן עז"ה. וצדיקים תמיד מתנהגים כסדר זה ולבם מסור בידם שהגם

שיתאוו תאוה כלכם יבחר השכל שהיא הנשמה. ואם ישנו באזהרה מה' או מכללי התיעוב ישלול הרצון בו וימנע החפץ הגם שישנו אבל הרשעים הם מוסרים ביד לבם לכל אשר יבא החפץ בלב לא ימנעו הרצון ואולי כי אין להם נשמה או שכבר פגמוה ונכנעת היא לפני הרוח שכלב ולכן אמר ה' כי אני ה' אלהיכם פ' להיות שבחיני הנשמה בה ה' משרה אור שכינתו באדם בסוד אהל שכן באדם ומצד זה יש כח באדם לנצח החפץ לפני הרצון והוא מה שנתכוון לו' דהע"ה כמה שאמר לעשות רצונך אלהי חפצי ותורתך בתוך מעי הכוונה היא שמרוב דביקהו בארון האדונים יתברך שמו לעד עד שגם הלב נתהפך לעשות כמעשה הנשמה שבה החפץ בו והתאוה לעשות רצונו ית' שאינו מהכת החפצים דברים המרוחקים מהקדושה וצריכים למונעם כשלילות הרצון אלא שמעצמו חפץ כרצונו ית' לשנא דברים אשר הלב חפץ וחושק בהם והיא מה שדקדק לומר חפצתי כי אפס חפץ המרגשת. וז"א במקום אחר ולכי חלל בקרבי ואומרו ותורתך בתוך מעי פירוש לרוב חשק עבודת הקודש עד שמרגיש כלומדו תורת ה' כאילו אוכל וממלא בני מעיו ממזון טבעי עכ"ל.

(יב) **ובמסכ'** כלה פ"ב ה"א המרצה מעות לאשה מידו לידה כשכיל להסתכל בה אפי' הוא כמשה רבינו שקיבל תורה מהר סיני לא ינקה מדינה של גדינים שנא' יד ליד לא ינקה רע [וכן הוא במסכ' ברכות סו"פ הרואה עי' ברא"ש שם] והחיד"א כפי' כסא רחמים שם ד"ה כל המקבל כוס וכו' בא"ד ואמרו פ' כתרא דיומא אמר ריש לקיש מאי דכתיב טוב מראה עינים באשה וכו' וכתבו בתוס' ישנים והסמ"ג דבא ללמד ראיסור חמור הוא המסתכל בנשים וכן כתב הרב הגדול מהר"ם בן חביב ז"ל מדנפשיה כשיטתו תוס' יה"כ, ורבינו יונה ז"ל כתב דהמסתכל בנשים הוא מומר לדבר אחד [הנה חפשתי הרבה בשע"ת לר"י ולא מצאתי לשון הזה ממש ואולי כונת החיד"א ז"ל לדברי ר"י בשע"ת שער א' אות ו' ח' ועי"ש שער ג' אות קמ"ג] ורבינו האר"י ז"ל כתב דאם לא שב כתשוכה מתגלגל בעוף הנקרא ראה וכבר בעניותינו כתבנו בכמה דוכתי דהני מילי ודכוותיהו חיובא רמיא להודיע לבני אדם חומר האיסור אולי יחנן ה' ונשוב בתשוכה שלימה כי"ר עכל"ק של החיד"א ז"ל שם וע"ע מ"ש החיד"א ז"ל בעדות הקודש כמורה באצבע סימן ט' אות ש"ח.

ובסה"ק קב הישר פ"ב אות ז' שם בא"ד ובא וראה מה דאיתא בזוהר פ' פקודי כי יש ממונה אחר הנקרא פתות על שם שהוא מפתה לכני נשא, למסתכלא ולעינא כמה דלא איצטריך ליה בכמה נאופין וזנונין ולאחר מיתת האדם שנקבר כקבר ומחזיר להארם נשמתו ואח"כ נוטל את האדם באכזריות ומשכר העצם של עינים ונוטל ממנו את העינים ואח"כ דן את האדם ביסורין קשים ומרים ואח"כ מורדין אותו לכור שיש הרבה נחשים ועקרבים ואוחזין בו ודנים אותו בדינין קשים ומרים רחמנא לצלן ואמר הקדוש האר"י ז"ל כי יש עוף הנקרא בתורה ראה ונקרא כך על שם שרואה מרחוק ועל עוף זה אמרו חכמי"ל שנקרא כן שרואה למרחוק וממלא תאוהו בראייתו ולכן העונש של האיש המסתכל בנשים יתגלגל נשמתו בעוף זה מדה כנגד מדה וסוכל שם צער גדול מאוד וכו'.

ובצעטיף קטן כסה"ק נועם אלימלך שם אות ר' כשיבוא ח"ו לידו בהודמנות כנגדו הסתכלות רעה ח"ו וכו' יאמר תיכף ומיד הפסוק ולא תתורו אחר לבככם ולא יטמא את שכלו ח"ו.

ישם אות ה' וירגיל א"ע לצמצם ראייתו שלא להסתכל חוץ לדי' אמות ובהודמן לפניו אשה אפי' אשתו וכניו הקטנים וכיוצא יצייר לפני עיניו השם אדניי, עכל"ק וכסה"ק קב הישר הנ"ל שם אות ה' כתב וז"ל יצייר האדם תמיד כאילו שם הוי"ה כתוב לפניו בדיו שחור ע"ג קלף וכמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד וכו' עיי"ש וע' בסידור ישועות ישראל בהקדמה.

בסה"ק דרך פקודיך כמל"ת ל"ה אות ו' כתב וז"ל: וככלל האזהרה המסתכל באשה ככוונה הנגה הוא מזהר מן התורה ולא תתורו אחר לבככם ואחרי עיניכם לאפוקי אם ראה פתאום בלא הודע שלא ככוונה אינו עובר אבל צריך תיכף להיות עוצם עיניו וצריך האדם להתפלל שהש"י ישמרהו מראיית העיין כמשא"ה העבר עיני מראות שוא כי ראות העין אינו כרשות האדם כי כפתע פתאום יוכל לבוא לנגד עיניו איזה דבר ערוה ותיטב בעיניו ונהנה כראי' והוא אכזר' דניאוף ועין רואה ולב חומד וכו' ומי שמקדש א"ע ומתפלל אל י"י ישמרהו לעד ונאמן הוא בעל מלאכתיו שישלם לנו שכר פעולתינו והוא ימסור כידנו את האכרים שאינו כרשותו של אדם שיהיה כרשותו לכל יראו רק הדבר המותר לנו לראות עפ"י התורה כמ"ש לאכרהם אבינו התהלך לפני והיה תמים שעד עתה הו' שמו אברם מנין רמ"ג כי רק רמ"ג אכרים כרשותו משא"כ כ' עינים וכו' אזנים ראש הגויה ואיכא גירסא החוטם ותרווייהו איתנהו להמשכיל בדבר חכמה וקרא הש"י שמו אברהם מנין רמ"ח ונתן גם החמשה איברים הנ"ל כרשותו וכן פירשנו בפסוק יששכר חמ"ר גרם רוכץ בין המשפתים ר"ל יששכר שהוא רכץ בין גבולי התורה לכל לצאת מגבול וגדר שגדרה לנו התורה הוא עשה מן גר"ם היינו רמ"ג איברים שהם כרשותו (חמ"ר) היינו רמ"ח איברי' שכולם יתנו כרשותו.

עוד שם ותדע ידידי שהרבה מהמון עם חושבים כי זה רק מילי דהסידרי ואינם נוהרים מהסתכלות בנשים תדע ידידי שזה איסור גמור מדאורייתא והמקילים אוי' לנפשם כי גמלו להם רעה והנה מקרא מלא הוא בתורה לא תתורו וכו' ואמרו רז"ל כגמ' מ"ד טוב מראה עינים ממהלך נפש טוב מראה עינים באשה יותר מאותה מעשה עצמה ופרש"י טוב כנגד יצה"ר היינו שיותר יוטב בעיני היצה"ר להחטיאו כמראה עינים יותר מאותה מעשה ראה ידידי עד היכן הדברים מגיעים וכו' ההמון אינם חושבים זה לאיסור רק למילי דהסידרי וחלילה חלילה לשמוע לדבריהם ואפילו אדם היודע כעצמו שלא יתפעל ע"י ההסתכלות כי בין כך וכן עבר על דברי תורה ועל דברי חז"ל כזה ומכש"כ אם יתפעל ח"ו כזה גדול עונו מנשוא והמשכיל על דבר ישים כ"ז לנגד עיניו וירע ע"כ שזה איסור גמור בלי שום היתר ואפילו בפני פנויה אסור להסתכל רק אם צריך לישא אשה והסתכל בה אם תשא חן בעיניו שישאנה או להשיאה לבנו או כאופן אחר המצטרך לש"ש וכשיקול הדעת שלא יונה א"ע שהוא לש"ש המתכוון בכ"ד ישוב אל י"י על העבר ויקבל על עצמו וכו' עכל"ק.

ועי' בדברי הנועם מגדים שהבאתי בקונטרס זכרון מרדכי שם בהפתיחה
 אות י"א במש"כ באריכות שעיקר הוא לייגע עצמו בלימוד תוה"ק והביא שם ר'
 הרמב"ם שכתב ירחיב דעתו בחכמה וכו' עיי"ש.

ועי' בתשו' דברי יואל או"ח סי' י' בחומר איסור המתכלות בנשים מש"ם
 ופופקים.

יג) ובמה"ק דברי יואל (ח"ג ינה) זל"ק שם בא"ד: ונקדים דברי ק"ז היש"מ
 זלה"ה כפ' תבוא לפרש הכתוב (איוב ח') והי' ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאר
 ח"ל כי הנה תמהתי על עיכוב הגלות כי רוב בני ישראל המה כשרים ומרוע בן
 רוד לא בא, וכאשר חקרתי נתוורע לי כי בכחרותם מרכיז חבילות עבירות עד שרי
 להם על ימי חייהם, וע"ז אין עושין תשובה כלל וזה הגורם, ולכך אין יכולים שוב
 להדבק בכוראינו ית"ש וכו'. והעיקר בכחרותו ונערותו כי התחלה יותר מן הכל
 וכו', וכן נ"ל לפרש והי' ראשיתך מצער עוונות מוצערין אז ואחריתך ישגא מאור,
 כי בעוה"ר המעשה נערות וכחרות יכלה הכל ומשחית הכל עכרה"ק, ואנן מה נעני
 אבחר' כורוינו זה שנתרבה השפלות עד מאוד, וכפרט בחטא זה הנסיונות גדולים
 וקשים, ומפני שזהו יסוד ושורש הכל, ע"כ מתגבר השטן בענין זה יותר, וידוע
 שכל התגברות קליפה השולטת בעולם משפיע על כל אדם במקצת, וכ"א צריך
 סייעתא דשמיא להנצל ממנה, וברור הזה מתגבר הס"ם בכ' פרטי עבירות ר"ל,
 כיצרא דמינות באופנים שונים, וזעירין אינון הניצולים ממחשבת מינות לגמרי,
 ורובא דאינשי נתפסים ה' ישמרינו, והב' המתגבר הס"מ להרס יסוד קדושתן של
 ישראל בפגם הברית ר"ל בעוה"ר ער כמה הגיע הירידה והשפלות בכל עניני
 הטהרה ושמירת היסוד, ואפי' באותן היודעים חומר העון מועטים המה הניצולים
 מן העבירה, וצריך לסייעתא דשמיא מרובים, כמו שהי"ל לישראל במצרים
 שהשגיח הבוית"ש על כאו"א מישראל בשמירה פרטיות שלא יכשלו בחטא,
 ובעוה"ר בדורינו זה ההשגחה מסותרת, ומי שרוצה להיות יהודי נאמן לה'
 ולתורתו הקדושה, רואה את עצמו כשה אוכר מחמת גודל ההסתרה, וקשה לשלוט
 על המחשבות ועל כל תנועה ותנועה, אבל באמת כ"ז אינו רק דמיון מחמת תוקף
 הגלות וכובד הנסיונות, וצריך לדעת שהבוית"ש משגיח בפרטיות על כאו"א
 מישראל, והעיקר רק לבקש דרך האמת וירצה להיות דבוק בבוכ"ע, ובעינים
 צופיות נבקש מאתו ית"ש שירחם עלינו ויציאנו מחשכות גדול הזה, ואז נראה
 בעינינו השגחתו ית' בכל פרט ופרט.

הדרך לעניינינו לבאר דברי המדרש הנ"ל טוב אחרית דבר מראשיתו וכו',
 עפי"מ"ש ד"ל במד"ר (קהלת ז' ס"ח) טוב אחרית דבר, כשהוא טוב מראשיתו,
 דהעיקר הכל הוא היסוד והתחלה והכל בתר רישא גריר עיי"ש, האמנם דאף מי
 שלא זכה לראשית טוב בימי נערותו, עדיין יש לו תקנה להטיב מעשיו אף בימי
 זקנותו, וכמ"ש ד"ל (סוכה נ"ג ע"א) גבי שמחת בית השואבה, יש מהן אומרים
 אשרי זקנתינו שכפרה את ילדותינו אלו בעל תשובה, ובמד"ר קהלת הנ"ל דרשו
 ג"כ טוב אחרית דבר מראשיתו, יש לך אדם שעושה מעשים רעים בנערותו

ובזקנתו עושה מעשים טובים, והאחרית טוב מהראשית, אמנם כתי' זו רכת הנסיונות, ולא כל אנפין שווין להשיג תשובה ראוי' בזקנותו, אחרי שנשתרש בקרכו כח הרע מימי הנעורים, והדרך המשוכח והמעלה להשגיח על הראשית שתהי' טובה ואז ימשך מזה גם אחרית טוב, וזהו ג"כ כל בכל המדות בעבודת הבית"ש ובפרט בענין שמירת הברית שזהו יסוד הכל, וכמ"ש זה"ה לפרש והי' ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאוד.

עוד ממה שאמר מרן בפעם בדרשה ליל יום הקדוש לפני כל נדרי: פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך, לכאר' הול"ל ירדו מעיני, רק שהעינים ממש הי' להם ירידה בעוה"ר כגודל שפלות הדור כי ארז"ל אין לך דבר שחוצץ בפני התאווה כעצימת העינים, דזהו תחילת העבירה, וכמ"ש עין רואה ולב חומד וכו', ובפרט כגודל הפירצות ששורר בעוה"ר כדורינו זה ירדו אחרונית מאוד בענין זה, וגם בכתי שומרי תומ"צ כמה נפרץ בענין תהליכות הנשים, כמה גדול כזה מכשול, והרי כל קיום היהדות הוא כאלו המעט יהודים העומדים על נפשם שלא להמשך אחר כל העולם, ולמה כאלו ההכלים ירצו להתדמות להם, והרי ידוע כי החטא הזה גורם אריכות הגלות ומעכבת גאולתן של ישראל, וידוע כי הס"מ הוא המחטיא את ישראל ג"כ כחטא הידוע כנודע, וזה מכיא אח"כ פגם כאמונה שנתפסין עי"ז ח"ו לדיעות מינות ואפיקורסות רח"ל, הבה נקבל על עצמינו היום הזה לתקן זאת ונקבל עלינו כאמת לשמור את עינים והמחשבות והדיבורים ונראה להתאמץ והוא הנחת רוח היותר גדול לפני השי"ת עכלה"ק.

מפתח לספר טוב עין הקדמת המוציא לאור

- א) לשון החינוך והסמ"ג בלאו דלא תתורו אחרי לבככם ואחר עיניכם.
 ב) דברי הרשב"ם (כ"ב נ"ז) דבהולך במקום נשים ויש לו דרך אחרי אע"פ שעוצם עיניו רשע הוא עיי"ש.
 ג — ו) לשון הרמב"ם ורבינו יונה והטור ז"ל באיסור הסתכלות בעבירה.
 ז) מעשה דר' מתיא בן חרש שסימא את עיניו להנצל מיצה"ר.
 ח) דברי הר"ן קידושין פ"א דרב יוסף סימא עיניו משום קדושה.
 ט) לשון אוהחה"ק פ' אחרי בענין שמירת המחשבה ושמירת העינים, וקדושת ישראל, וכשיסכים להתדבק בה' יכול להתגבר על יצרו אפי' נגד הטבע.
 י) דברי החיד"א שמביא מרבינו יונה דהמסתכל בנשים הוא מומר לדבר אחד ועוד מסה"ק קב הישר ומסה"ק דרך פקודין בחומר העון.
 יג) סה"ק דברי יואל דברי מוסר שאמר כליל יום הקדוש ועוד.

המפתח נסדר ע"פ אותיות הספר טוב עין בפנים

א) עין הוא סרסור ללב, ב) פלגי מים ירדו עיני וגו' הכונה לא שמרו העינים, ג) אף אשה לא תהא סקרנית עי' אות מד מזה, ה) הסתכלות באדם שכועס קשה לשכחה, ו) כסף של צר עין מזיק להמקבלו, ז) אף רמיזות שלך יהי' צדק, ח) בית המדרש יהי' במקום שלא יסתכלו הנכנסים והיוצאים בנשים, ט) להתרחק ממי שצופה בנשים עיי"ש, י) רב חנינא ורב אושעיא עבדו מנעלים לנשים ולא הרימו עיניהם להתסכל בנשים פסחים קי"ג ע"ב ועי' להלן אות ל"ח, יא) עינים ד' במסורה יב) יש עונש אף לנכשל בשוגג בראי' נשים ועי' אות ל', יג) אסור לראות לאדם כשמתכביש, יד) ג' פנים אסורים לראות פני ע"א פני אשה פני רשע, טז) עין רעה הוא כמו גזל, יט) עיקר חוזק החסידות אע"פ שמתלוצצים עליו אינו מניח חסידותו ואינו רואה פני נשים לפיכך יזכה לרב טוב הצפון ועינו תשבע מזיו השכינה (ספר חסידים), כ) בשעה שיצא יוסף וכו' היו בנות מלכים משליכין עליו נזמים וטבעות כדי שיתלה עיניו ויביט בהן א"ל הקב"ה אתה לא תלית את עיניך חייך שאני נתן לבנותיך צעירה בתורה (היינו פרשת בנות צלפחד ועי' אות ע'), כא) וישא עיניו וירא וגו' אברהם לא הסתכל חוץ לד' אמות, כב) טוב מראה עינים מהלך נפש קהלת ו' עיי"ש, כג) המסתכל בנשים מתגלגל בעוף הנקרא ראה, כה) פ"י על מלאך המות מלא עינים הכונה מחטאים הבאים מעינים ר"ל עיי"ש, כח) מצות ציצית מסוגל לבטל יצרא דעבירה לא) איסור הסתכלות בנשים הוא איסור דאורייתא ולא כמו שחושבים המון עם שאינו רק מדת חסידות ומעשה מהרה"ק מהר"ם מפשווארסק (סה"ק דרך פקודין), לו) המעשה בר' מתיא בן חרש שסימא את

עיניו להנצל מיצר הרע, מ) רב יוסף סומא את עינו משום קדושה (עי' מש"כ בהקמתו) מא) דברי הרמב"ן ככח העין מד) אסתר נקראת דהיתה צנועה בבית מרדכי ע"ה שנים ולא ראתה רק פני מרדכי (תרגום), מה) טעם שאסור להסתכל בפני רשע, מז) הסתכלות בפני צדיק מביא יראת שמים ועי' אות נ' מט) האב חייב להרגיל בכו לצניעות ושלא לצאת לפני כל (אחה"ק) ועי' אות סג, סד, נה) איסור הסתכלות במראה (תד"א), נו) כל מי שרואה דבר ערוה ואינו זן עיניו ממנה זוכה להקביל פני שכניה מדרש סוף פ' אחרי, נח) כהות עינים בא מתוך הסתכלות עבירה ועי' בהקדמת המחבר, סד) אזהרת אב על בכו לצניעות (מהר"ם חאגיז) סו) כל דבר צער שאדם סובל כאותו ענין עושים טוב לזרעו וכו' (ספר חסידים), עא) עין שאינו זן ממה שאינו שלו אין יצה"ר שולטת בו, עג) צדיקים וכי הראות כוחם נמשך מזכות החושים (אור המאיר), עד) אשה צריכה להיות יושבת בתוך הבית כדי שלא תביא מכשול לבני אדם, עו) קדושת יוסף הצדיק עיי"ש, פב) מצות עשין התלויות בעינים ואפשר לקיימן בכל יום עיי"ש (לשון ס' חרדים), פג) מצות לא תעשה מהתורה התלויות בעינים עיי"ש, פד) מצות עשה מדברי קבלה ומד"ס התלויות בעין, פה) מצות לא תעשה מדברי קבלה ומד"ס התלויות בעין פה) מצות לא תעשה מדברי קבלה ומד"ס התלויות בעין פו) ע"י יגיעה בתורה זוכין לשמירת עינים, צד) דברי הקדוש הראשית חכמה בענין שמירת עינים, צה) טעם שלא הסתכל רב חוץ לדי' אמות הפשוט הוא שלא ליזון עיניו מדבר הרשות והרמז לזכור יום המיתה וקבורה שאין לו לאדם רק ד' גרמידי עיי"ש (חיד"א), צח) סגולה להנצל מעין הרע להסתכל בציצית (בני יששכר), קב) הצופה בנשים סופו בא לידי עבירה (גדרים כ') קג) סגולות לכאב עינים, קו) לשון הטור או"ח, קז) אלמלא נתנה רשות לעין לראות אין כל כריה יכול לעמוד מפני המזיקין עיי"ש, קח) קיג) ענין עין הרע עיי"ש, קטו) גודל חיוב שמירת עינים מס' יד הקטנה קטז) דברים הקשים לראית העינים כטבע (ס' הברית) קיו) עוד מס' הברית בחסד הבורא יה' כשמירת העין וטבע אברי וגודי העין, קיט) דבריו הקדושים של הרה"ק מוה"ר נחמן מברסלב ז"ל בענין שמירת עינים קכ) בעל הפלאה ז"ל היה סומא בסוף ימיו ולא רצה להתרפא רק עין אחת עיי"ש, קל) מעלת ראית ארץ ישראל מרחוק וענין ציור צורת צדיק שמועיל להשגה, קלא) קדושה התלוי כשמירת עינים (ספר קב הישר).

הקדמה

כתיב (דברים ז' ט"ז) והסיר ד' ממך כל חלי, ואיתא בבא מציעא (ד' ק"ז ע"ב) אמר רב זו עין, רב למעמי' דרב סליק לבי קברי עביר מאי דעבר אמר השעין והשעה בעין רעה ואחר בדרך ארץ. והנה סיבת חולי הגוף היא חולי הנפש כזה האבר כביטול מצוה עשה או עבר על ל"ה, וכמו שיש כח בעין להזיק כל הגוף עד שיחלה וימות בגשמיות, כן סיבת מיתה הנפשית ל"ה ליפול בתאוות רעות ומגוננות היא העין להסתכל בכל הרוחות ועין רואה והלב חומד, כי אל כל אשר יפנה יראה בעיניו ענינים אשר יעוררו אוהו להתאוות ולטמא את המחשבה, וחכם מה הוא, לפי מדריגתו, הוא אומר לכן רב דלא הוה מביט לצרדין ואפילו לפניו (עשר מילין דחסידותא ועיין מה שכתב הגאון רג"ה על זה), זכה לגלות הרבר סיבת מיתה העולם בגשמיות ורוחניות, היא הראיה, ועיין גרה (ל"א ע"א) אביו מזריע הלובן שממנו לובן שבעין, אביו מזריעת אודם שממנו שחור שבעין, ועיין מדרש הנחומא (סדר הצוה) העין הוה לבנה והשחור כאמצע מהיכן צריך לראות לא מתוך הלובן, ואינו רואה לא מתוך השחור, נמצא שעיקר הראיה הוא מצד חלק האם, וסיבת מיתה העולם הי' והראה האשה (כראשית ג' ו') וכי האוה הוא לעינים (שם) ועד עתה הראי' אשר מצד האשה גורמת מיתה אם לא ישמור את עצמו מלהיות עוצם עיניו מראות ברע, והלד' הגמלו זאת, כמה אנשים אשר יסבלו יסורים אשר עיניהם כוערות כמו אש, וכמה אנשים אשר יש להם שערות בעיניהם או אשר החשכנה עיניהם מראות ונחשבין כמתים (נדרים ד' ס"ד ע"ב) לכן מי אשר ברכו ד' אשר יש לו עינים בריאות ומאירות ולא יסבול כאב העינים מהראוי ליתן כבוד לד' שלא להכעיס את בוראו בהטובה שעשה לו. וז"ל חוכה הלבבות שער חשבון הנפש פ' ג' חשבון הששי, והדמיון הקרוב כזה למלך שצוה כה אחת מעבריו להעביר אחד משריו נהר גדול בתכלית השמירה א' מקום ידוע וזמן קצוב ואח"כ צוה המלך לשר לעשות להם בענין ההוא וזמן ההוא דברים ידועים, וקיימו העבדים בשר מצות המלך והתעלם השר ממה שצוהו בו המלך להם, ואמר לו אחד מן העבדים השר המתעלם ממצות המלך הלא הירא שיעשה אחד ממנו כך כמעשיך ויעבור

הקדמה

מצות המלך בשמירתך כמו שעברה בנו והפול בנהר הגדול הזה ותמות מיתה רעה, חזור ממעותך בתשובה ובקשת המחילה כי המלך צוה אותנו שנתעלם משמירתך אם התעלם ממצותו עלינו, עב"ל. וזה כוונת מר שמואל (ע"ו ד' כ"ח) בלשונו עין שמרדה, לכן המשכיל יתן א' לכו שלא ימרדו בו עבדיו. ודע כי כמו שיש הרבה מומי עינים בגשמיות כן יש הרבה מומי עינים ברוחניות לפי ערך הפגמים שפגם בעינים וזן עיניו מעריות שהסתכל, ומכל הכמה והכמה נעשה לו מום אחר, ולו ניתן רשות לעין לראות המומים שנעשים על זה העינים וההסתכלות בעיני עה"ו, היו בושים לצאת בין הכריות, לכן עלינו להתחוק ולקדש את העינים לעושיהם עין תחת עין, עין שלמטה להיות מרכבה לעין שלמעלה טהור עינים מראות רע (חכקוק א' י"ג) ולהיות במדרגת עיניך יונים (שיר ד' א'). ועל פי זה יש לפרש הפסוק (ישעי' נ"ב ח') קול צפ"ך נשאו קול יחדיו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ד' ציון, עיין בס' אור המאיר דרוש ספירת העומר על הפסוק עינים להם ולא יראו וגו' וז"ל ירצה להורות את האמור אם האדם אינו מקשר פרטי חושי א' עבודת א' ב"א משתמש בהם לצרכי הגוף ולהנאות עצמו זהו עינים להם לצורכם ולהועלתם הגשמיים ולא לתועלת השכינה וזאת הגורמת לכן לא יראו כמו שיש מצדיקי הדור וכאי הראות שיכולין לראות העתיד, עב"ל. וזה הכוונה קול צפ"ך הצופים למרחוק מפני ששמרו את עיניהם מלראות ברע ירננו ומפרש הכתוב מה יאמרו כי עין בעין, כי אה אשר עמדו על נפשם והתגברו על יצרם הרע מלהסתכל בעריות וקדשו את עיניהם עין שלמטה מרכבה לעין שלמעלה והוא מלה"ב ונפשו קשורה בנפשו (בראשית מ"ד ג') יוכו לראות בשוב ד' ציון כמאמר הכתוב ועצם עיניו מראות ברע מלך ביפיו תחזינה עיניך (ישעי' ל"ג מ"ו י"ז). וע"ד זה פ' הפסוק נחמיה ג' ט"ו) ואת שער העין החזיק שלון בן כל חזה שר פלך המצפה, כי שער העין הוא להיות עוצם עיניו מראות ברע, החזיק שלון הוא אותיות לשון להיות שומר פיו ולשונו שלא לדבר דברים האסורים ודברים במלים זה מחזיק שער העין אשר הוא ראשית שמירת הברית כי אין לך דבר חוצץ בפני התאוה

הקדמה

בעצימת העינים, בן הוא מלשון בנין עיין הרגום שני על פסוק בימים (אסתר א' ב') בן הוו קריין ליה משום דהוה בני ית מקדשא, כל חוה בי ע"י שמירת העינים והלשון יזכה למעלה גבוה נזכרת בחובת הלכבות שער חשבון הנפש (פ' ג' פן העשירי) יראה מאין עין וידבר בלי לשון, שר פלך המצפה והוא נתינת טעם כי הוא מעולי עין שר על חוש הראות הנקרא פלך המצפה, לכן הוא יבנו ויטללנו וגו' כיישכמה אופנים בשמירת העין וע"ז רומזים או הלשונות, ולא לחנם אמרו חז"ל שבת (ד' ל"ב ע"א) אדם יוצא לשוק והי דומה בעיניו כמו שנמסר לסרדיוט כי כמו שאפשר להיות שילך מביתו בריא וישוב חולה ר"ל כן הוא בנפשו וקרוב לודאי שיוזק בהליכתו בראות עיניו והלואי שיהיה ביאתו כיציאתו ולכן איתא בש"ע י"ד (סימן רפ"ה ס"ב בהג"ה) כשאדם יוצא מן הבית יניח ידו על המזוזה ויאמר ד' ישמר צאתי וכו', והנה זה זמן רב אשר עלה בדעתה ללקט מאמרי רז"ל מענין שמירת העינים, ומסיבות שונות נהעכבתי, אכן באחרית השנה דשנת הרנ"ח נהנברה בעה"ק ירושלם ת"ו מחלת דלקת העינים ואני סבלתי או הרבה מכאב עינים ר"ל, או אמרתי עת לעשות לד' כי לא חשוד הקב"ה דעביד דינא בלא דינא, ואם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במצטיו (ברכות ד' ה') וכראיתא בפ"ר דר"כ (פ' ל"ג) חטאו בעין ולקו בעינים, ולכן קבלתי בלבי כאשר ישיב לי ד' אור עיני לאסוף מאמרים המעוררים, לחוק את שער העין ולקבוע בדפוס להיות לזכרון לכל מי הרוצה לחוס על נפשו באמת ולזכור תכליתו ואחריתו, ואודה ד' מאד אשר חוקני ואמצני ללקט מאמרים יקרים באו ממדרשי רז"ל ומספרי גדולי ישראל דברים היוצאים מפי עושיהן (ב"ר פ' ל"ד). והיוצר עין יאיר עיננו בתורתו ועבודתו ויתן בלבינו לעכדו כל ימי חיינו באמת עד יכון בחסד כסא דוד וישב עליו באמת, במהרה בימינו, אמן :

מזב עין.

א) אל תחלל אה בתך להונתה ולא הונה הארץ ומלאה הארץ זמה. כהך היא כה עין והזהיר הקב"ה לשמור את העין כי ח"ו יבא מזה זמה ללב, כי ארץ רומז ללב ושריקי רעיני בליבא תליא וגם עין הוא סירסור ללב כדאיתא בגמרא. (ס' מה"ש להרב רמ"י ז"ל פ' קדושים ר' ל"ח ע"ג).

ב) פלגי מים יררו עיני על לא שמרו הורהך (ההלים קי"ט) הכוונה על לא שמרו העינים תורתך כי עינא וליבא תרי סרסורי דעכידה עין רואה והלב חומר, ואמר החכם אין חוצין בפני התאוה כעצימה העינים (חובה הלככה שער התשובה פ' ה' ומרפא לנפש).

ג) אמרו רבוהינו בזמן שהאשה מייחרת עם בעלה והיא משמשה ולכה לאיש אחר שראה בדרך אין לך ניאוף גדול מזה שנאמר (יחזקאל ט"ו) האשה המנאפת תחת אישה הקח את זרים וכי ייש אשה שמנאפה תחת אישה אלא זו היא שפגעה באיש אחר ונתנה עיניה בו והיא משמשה עם בעלה ולכה עליו (מדרש רבה במדבר פ' ט' סימן ט"ג) מכאן הוכחה מגולה לנשים שנעשה להם היתר להסתכל באנשים שלא ימלטו ממחשבה זרה בעת היחוד שהוצר הרע עושה את שלו, ועיין (בראשית רבה פ' י"ח סימן ג') ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר ויבן כהיב התבונן מאין לבראה לא מן העין שלא תהא סקרנית.

ד) מאי כל גמוליו א"ר אבהו שעשה לה רדים במקום בינה, טעמא מאי, אמר רב יהודה כרי שלא יסתכל במקום ערוה (כריכות ר' י' ע"א).

ה) בשעה שאדם כועס אל יסתכל אדם בו כי עם ראית עינים מלאך רע עומד וממהר לנקום על צערו, ועוד קשה לשכחה שמשבח הלמודו וגם פני הנדה בשעה שרמים מצויים בה (ס' חסידים סימן תתשכ"ו).

ו) בסף של צרי עין ביד מי שיגיעו ירד מנכסיו (ס' חסידים סימן תהרע"ג).

טוב עין

ז) הין צדק יהי' לכם אפילו הן שלך ולאן שלך יהי' צדק ומנין שאף רמיזות שלך צדק שנאמר קורץ בעיניו (ס"ח ס' התרנ"ח).
ח) כתיב הוקר רגליך מבית רעך והלא אמרו חכמים יהא ביהך בית ועד לחכמים, אלא מבית רעך מאשתו שהרב יעשה בית המדרש מצד אחר שלא יסתכלו הנכנסים והיוצאים באשתו או בבתו או נכלתו הרי מצות תורתו באה בעבירה וכתיב וישרה שומעת פתח האהל והוא אחריו (ס"ח ס' התקצ"א).

ט) כתיב אם שכיר הוא בא בשכרו וסמיך ליה כי יפתה איש בהולה, כמו שאמר בן סירא לא אתה הגבל הביא לביהך. לא ישכור אדם לא פועל ולא מלמד שצופה בנשים כשאנו צריך לדבר עמהם, או מדבר עמהם דבר שלא לצורך. מן הדין היה שלא יראה אדם באשה אלא כשצריך לדבר עמה פן יהא אלהיה וכתיב לשמך מאשת רע מחלקת לשון נכריה אל תחמוד יפיה בלכך פן הקחך בעפעפיה (ס"ח ס' הת"ב).

י"ד כגון רב חנינא ורב אושעיא דהוו אושכפי בארעא דישראל והוו יתבי בשוקי דוונות ועבדי להו מסאני לוונות ועיילי להו אינהו מסתכלי בהו ואינהו לא מרלן עינייהו לאסתכולי ברו (פסחים ד' קי"ג ע"ב).

יא) וכי תאווה הוא לעינים ד' במסרה הכא ואידך (ש"א ט"ז) האדם יראה לעינים, (קהלת י"א) ומתוק האור וטוב לעינים, אבל אחריתו כעשן לעינים שגרמו מיתה לכל (בעל הטורים בראשית ג' ו').

יב) כתיב כי את כל מעשה יבא אלקים במשפט על כל נעלם, זה שנודמן לו אשה בקרן זויה אם פגעה בו ולא נתכוין לראות אותה וראה אותה יפה ושמח על שראה אותה וחושב בלבו מאחר שבלא כוונתי ראיתה אין לי עון על ככה ועל זה נאמר יביא אלקים במשפט על כל נעלם אם טוב ששמח בדבר אם רע בעיני הקב"ה (ס"ח ס' קע"ו).

יג) ואסור לראות שום אדם והוא מתכייש ממך אם תראנו כגון אדם רודף אחר חבירו לתת צדקה והוא מתכייש אם יראנו שום אדם, ואם מביא שום דבר לשוק למכור או שום חפץ מן השוק או אפילו עוסק בשום מלאכה או אפילו בביתו והוא מתכייש אם תראה

אותו אל העמוד שם והשטט ממנו (ס"ח ס' קע"ח).
 יד) שלשה פנים אסורות לראות, פני ע"א פני אשה פני רשע, פני רשע שנאמר אם אכיז איך ואם אראך, פני אשה שלא היתה רשאית השונמית לכנס לפני אלישע רכתיב עמור בפתח וכתיב ומה אהבונן על בתולה, פני ע"א דכתיב אל הפנו אל האלילים (ס"ח ס' קע"ה).

טז) אם אחזו חיכוך בעור שעל העין יש לו לראות או לקרות כהבים של חידוש, ואם גביני עיניו יש לו לראות אנשים מה שלא ראה לפניו כזמן מרוכה (ס"ח ס' קס"ב).

טז) יש גזול ואינו נראה (ר"ל שחילוק בין גזול לגנב שגנב עושה בסתר וגזול בפרהסיא לעין כל, ואמר יש גזול בפרהסיא לעין כל ואינו נראה הגזלה שגזלו) זה הרר עם בני אדם ועינו רעה בשלהם, שמפסיר שלהם בעין הרע ואינו נראה ההפסד שעושה ע"ב מי שעינו רעה בשל אחרים לא ירור עם בני אדם כרי שלא יפסיד עסקיהם דהוי כעין גזלה (ס"ח ס' קי"ט).

יז) ויעש את הכיור נחושה במראוה הצובאוה, הנה בשעת הקרבת הקרבן ה' הכהן מכיר בפניו מקום שפגם ובמחשבתו והי' מנקה אותו מחטאו, וכאשה שאסור להסתכל בפניה הביא אותה לפני הכיור שעשו במראות הצובאות ורואה שם צורתה ומכיר במחשבתה והיה מנקה חלאתה (לקומי תורה להאר"י ז"ל סרר ויקהל).
 יח) לא תחמר אשת כתיב בלא וי"ו לא תחמד אזהרה שלא ליפות עצמו כרי שיישר בעיני אשת רעהו ויכניס אהבתו ויפיו בלבה (ס"ח ס' צ"ט).

יט) ועיקר חזק החסירות שתחלה ועד סוף אע"פ שמהלוצצים עליו אינו מניח חסידותו וכוונתו לשמים ואינו רואה פני נשים כפרט בין אנשים אחרים שבולם רואים הנשים כגון שהיה בבית החופה שהנשים שם מלובשות ערים והכל מסתכלים והוא אינו מסתכל לפיכך יזכה לרב טוב הצפון כמו שכתוב אשר צפנה ליראיך, ועינו השבע מזיו שכינה מלך ביפיו תחזינה עיניך. לכן טוב לו לאדם כשפוגע באשה הן פנויה הן נשואה הן ארמית הן ישראלית הן גרולה הן קטנה להעביר פניו מלהסתכל בה שכן מצינו באיוב ברית ברתי לעיני ומה אהבונן על בתולה וכן כתוב בספר

טוב עין

בן סירא העלם עיניך מאשה חן פן הלכד כמצודה, וכן עוצם עיניו מראוה ברע זה שאינו מסהכל כנשים בשעה שעומדים על הכביסה כשכבסוה כגדיהם ומגביהוה את לבושיהן שלא יטנפו ואז מגלות שוקיהן ושוק באשה ערוה, וכן אמר החכם אין חוצץ בפני ההאוה כעצימת העינים (ס"ח ס' ט"ו).

כ) בנות צערה עלי שור וגו' את מוצא בשעה שיצא יוסף למלוך על מצרים היו בנות מלכים מציצות עליו דרך החרכין, והיו משליכות עליו שירין וקטלין ונומים וטבעות כדי שיהלה עיניו ויביט בהן אעפ"כ לא הביט בהן, א"ל הקב"ה אתה לא תלית את עיניך והבטת בהן חייך שאתה נוהן לבנותיך צעירה בתורה (מדרש רבה בראשית פ' צ"ח סימן כ"ג).

כא) וישא עיניו וירא וריה שלשה אנשים וגו' פירש הרב גינת ורדים ז"ל (א"ח כ"ל ב' סימן ט"ו) שאברהם אע"ה לא היה מסהכל חוץ מר' אמות וברוח הקדש לצורך מצוה כתיב וישא עיניו וירא והנה איל, והכא וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים, ולכן הקב"ה אמר לו ישא נא עיניך וגו' עכ"ד (חומה אנך להרב חיד"א ז"ל סדר וירא).

כב) טוב מראה עינים מהלך נפש (קהלה ו' ט') אמר ריש לקיש טוב מראה עינים כאשה יוהר מגופו של מעשה (יומא ד' ע"ד ע"כ) וכתב הרב מהר"ם בן חביב ז"ל בשטתו יראה דכונה ריש לקיש להזהיר לבני אדם דכיון דיש הענוג להסתכל באשה מגופו של מעשה לכן צריך שיפרוש האדם להיות קרוש שלא להסתכל בנשים עכ"ל, ולא זכר הרב שכן כתב הסמ"ג לאוין קכ"ז וז"ל וכן אסור להסתכל ואומר פ"ח דיומא טוב מראה עינים כאשה יוהר מגופו של מעשה לפיכך צריך להזהר מאד בדבר עכ"ל, וכן כהב בתוספת ישנים ע"ש (חומה אנך על קהלת).

כג) (קהלת א' ח') לא השבע עין לראות כי המסתכל בעריות איסור גדול וכתב רבינו יונה דהוי טובר לרבר אחר, וכתב רבינו האר"י זצ"ל דמהגלגל בעוף הנקרא ראה (חומת אנך) [ועיין בס' מדרש האהמרי לבעל שבט מוכר דרוש ט' ד' כ"ב ע"ב שהביא מהמקובלים שאע"פ שכשמהגלגל האדם בצורת האדם אינו יודע

ה טוב עין

בגלגולו הראשון מ"מ כשמהגלגל כצורה בהמה חיה ועוף הוא יודע בגלגולו הראשון ומיצר ומצטער איך ירר משמים מצורה ארס לצורה בהמה ע"כ].

כד) הנא רבי'ר' ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאוהו הרור כפרה מפני שזנו עיניהם מן הערוה (שזנו לשון סוון שנהנו במראית העין, רש"י) אמר רב ששה מפני מה מנה הכתוב הכשיטי שבחויץ עם הכשיטין שבפנים לומר לך כל המסהכל באצבע של אשה כאלו מסהכל במקום התורפה (שבה ד' ס"ב ע"ב).

כה) אמרו עליו על מלאך המות שהוא מלא עינים, וקשה למה דוקא מלא עינים ויתכן לומר על דרך שאמרו רז"ל העין רואה והלב חומר והוא בעבירה וזהו העין, עין נואף עושה למלאך המות אה העין, ובעבוד רבוי מבטיו בעיניו נעשה מה"מ מלא עינים, וזהו שאנו מהפללים כליל שבה וישזכינא מעיני בישא ומחרבא דמלאך המות כי כשלא יהיה לנו עינא בישא לא ישלוט בנו חרבא דמה"מ שהוא בא מעינא בישא (ראשי בשמים לקומי אנדרות הש"ם ד' קט"ו ע"א להרב ר' ישעי' מושקאט ז"ל).

כו) הנה עין ה' אל יראיו כו' להציל ממות נפשם וכו' יובן ע"ד שפרשהי על הפילה וישזכינא מעינא בישא ומחרבא דמלאך המות, על פי שאמרו רז"ל דמה"מ הוא מלא עינים, והטעם הוא כמו שאמרו רז"ל עין רואה והלב חומר וכהטא של ראתה העין גורם למלאך המות זה העין, וזהו שאנו מבקשים וישזכינא מעינא בישא, ומסילא לא ישלוט בנו המה"מ, וזהו שאמר הנה עין ה' אל יראיו, פי' דליראיו העין הוא אל ר' דאינו פוגם אוהו ח"ו ומשום זה להציל ממות נפשם, אלא שמהים כנשיקה (ראשי בשמים תהלים ד' קי"א ע"א).

כז) ויגשו הכהנים בני לוי ידוע שגדרהו של לוי לתיקון שז"ל, ומי שפוגם בכריהו ח"ו כאלו שופך דמים, ואמרו רז"ל במדרש רבה העין ראה והלב חומר, וזהו פירוש הפסוק, וענו ואמרו ידינו לא שפכו אה הדם, לפי שעיינינו לא ראו, (ראשי בשמים ס' שופטים). **כת**) ולא התורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אהם וכו' והטעם מה שאמרו הכא מקודם הלב ואחר כך העין ובגמרא איתא להיפוך העין רואה והלב חומר, ויובן על פי מאי דאיתא

טוב עין

באלשי"ך שהענין סדר עבירה הוא עין רואה והלב חומר, והיכא שהלב חומר מקודם ואחר כך העין רואה התאווה היא בחוק יותר, ומצות ציצית היא מסוגל להכניע אף תאוה הזקה בוו כמו טעשה הטובאה (כמ' מנחות פ' התכלה) באחר שהיה זהיר במצות ציצית ושמע שיש זונה ככרכי הים, והי' הלב חומר קודם שהיוה העין רואה, מכל מקום הגינה עליו והצילתו מצות ציצית מן החטא כמבואר שם שכאו ד' ציציותיו ומפחו לו על פניו והפרישוהו מן העבירה וז"ש אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (ראשי בשמים ס' שלח).
כמ) נכנסה עי"ן ועמדה לפני הקב"ה ואמרה רבוננו של עולם רצונך שתברא בי את עולמך שכי כתיב (זכריה ד') עיני ד' הטה משוטטים בכל הארץ ואתה עיניך בכל העולם שנאמר (זכריה ד') כי מי בו ליום קמנות וגו' השיב הקב"ה וא"ל לאו א"ל למה א"ל מפני שבך עתידין מנאפין לשמור את הנשף לעבור בה בסתר שנאמר (איוב כ"ד) ועין נואף שמרה נשף וגו' ואני עתיד לעשות כך דין שנאמר (איוב י"א) ועיני רשעים תכלינה וגו' מיד יצאה מלפני הקב"ה בפחי נפש (אוהיה דרבי עקיבא).

ל) ובכלל האוהרה המסהבל כאשה בכוונה (הנה הוא מוהר מן התורה ולא התורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם) לאפוקי אם ראה פהאום בלא הודע שלא בכוונה אינו עובר אבל צריך היכף להיות עוצם עיניו מראות, וצריך האדם להתפלל שהש"י ישמרהו מראייה העין כמו שאמר רהע"ה העבר עיני מראות שוא כי ראות העין אינו כרשות האדם כי כפתע פהאום יוכל לבא לנגר עיניו איזה דבר ערוה והיטב כעיניו ונהנה בראי' והוא אביזרי' דניאוף ועין רואה ולב חומר וכו' ומי שמקדש א"ע ומתפלל אל ה' ישמרהו לעד ונאמן הוא בעל מלאכתיו שישלם לנו שכר פעולתינו והוא ימסור בירינו את האברים שאינן ברשותו של אדם שיהיה ברשותו לכל יראו רק הדבר המותר לנו לראות עפ"י התורה כמ"ש לאברהם אבינו התהלך לפני והיה תמים שער עתה הי' שמו אברם מנין רמ"ג כי רק רמ"ג אברים ברשותו משא"כ ב' עינים וב' אזנים וראש הגויה ואיכא גירסא החוטם והרווייהו איתנהו להמשביל ברבר חכמה, וקרא הש"י שמו אברהם מנין רמ"ח ונהן גם החמשה אברים הנ"ל ברשותו, וכן פרשנו בפסוק יששכר חמ"ר גר"ם רכץ

טוב עין

ו

בין המשפתיים ר"ל יששכר שהוא רבין בין גבולי התורה לכלי לצאת מגבול וגרר שגדרה לנו התורה הוא עשה סן נר"ם היינו רמ"ג אכרים שהם ברשותו (חמ"ר) היינו רמ"ח אכרים שכולם ינהנו ברשותו [הג"ה, ועיני ראו ולא זר אצל כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מהר"ע זצוק"ל שהיו העינים ברשותו ואעפ"י שהיה מסתכל פנים בפנים לא ראה כי אם הנרצה לעבודה הש"י עפ"י דרכי התורה, ולא יכולתי להעלות הדבר על הספר, (דרך פקודין מל"ה ל"ה חלק הריבור אות ו').

לא) והדע ידירי שהרכים מהמון עם חושכים כי זה דק ממילי דחסידי ואינם נזהרים מהסתכלות בנשים הדע ידירי שזה איסור גמור מדאורייתא והמקילים אוי לנפשם כי גמלו להם רעה והנה מקרא מלא הוא כהורה לא התורו וכו' ואמרו רז"ל בגמרא מ"ד טוב מראה עינים ממהלך נפש טוב מראה עינים באשה יותר מאותה מעשה עצמה ופרש"י טוב כנגד יצה"ר היינו שיותר טוב בעיני היצה"ר להחמיאו במראה עינים יותר מאותה מעשה. ראה ידירי עד היכן הדברים מגיעים וכל ההמון אינם חושכים זה לאיסור דק למילי דחסידי וחלילה חלילה לשמוע לדכריהם, ואפילו אדם היודע בעצמו שלא יפעל ע"י ההסתכלות, כי בין כך וכך עבר על דברי תורה ועל דברי חז"ל כזה ומכש"כ אם יתפעל ח"ו כזה גדול עונו מנשוא, והמשכיל על דבר ישים כ"ו לנגד עיניו וידע ע"נ שזה איסור גמור בלי שום היתר ואפילו בפני פנויה אסור להסתכל רק אם צריך לישא אשה לרסתכל בה אם השא חן בעיניו שישאנה או להשיאה לבנו או באופן אחר המצטרך לש"ש ובשיקול הדעת שלא יונה א"ע שהוא לש"ש המהכונן ככ"ו ישוב אל ד' על העבר ויקבל ע"ע וכו'. ומדי דברי זכור אזכרנו לטובה שם, שסיפר לי החסיד הקדוש הרב המפורסם בקדושה כבוד מהר"ם זצלה"ה סופר סת"ם מפשעווארסקי כמעשה שאירע לו כהיותו כדרך נחהו ד' וכבואו למלון ההאספו אליו רבים מאותם אשר קרבות אלקים יחפזון, ואירע שנמע דרך העיר הזאת אחד מנגירי ק"ק כרא"ד וכא אליו כהתוך המקהלות ואמר לו שאלה אחת אני שואל מאתכם אם השיכני על נכון מה טוב וכאם לאו הרי אתם כולכם מכת הרמאים והוסף לדבר עתק אין סן הצורך להאריך, ותוכן השאלה הוא, אמר לו

טוב עין

בוה"ל היות ששבת בקהילהנו הרב הקדוש המפורסם מהר"ם הראשון שהי' בפישעווארסק וצוק"ל ההאספו אליו אנשים המתחסדים והרעישו עולם ומלואו כדרכם, וכזמן סעודה שלישיה אוי אמרהי אלכה נא אל כת המשהנעים עם רבם המובהק להם ואראה בפחזותם מה מנהגם, והנה כבואי אל המקום הנועד אשר שם היה הקיבוץ אוי אמר הרב המובהק הנ"ל הנה נואף בא אל הבית, ואני ידעתי בעצמי שלא הייתי נואף מעולם והאריך לדבר עתק ורכרי חוצפה בוה, והנה אמר לי הרב הקדוש הנ"ל המספר לי המאורע שהתפלל או אל הש"י יראהו גפלאות להרץ לו הירוץ גמור לפי דרכו והיתה מונחה גמרא על השלחן וכיקש מהש"י שיראהו התירוץ הנכון בהוך דברי חו"ל ופתח הגמרא והנה מאמר חו"ל הנ"ל מ"ר טוב מראה עינים מהלך נפש בהובה לפניו או שמח לב הצדיק בקרבו והראה להנגיד הנ"ל ואמר לו הנך רואה דברי חו"ל נזרמנו לי בעת הצורך להרץ לך כי בהיותך הולך מבלי דעת וחוצפהך יסגא להיותך בוה כמלאכי ר' והיית הולך בהוך השוק בעיר הגדולה הנ"ל והיית משוטט בעיניך במקהלות הנשים היושבים אנה ואנה כיום המנוחה והיית נהנה במראה עיניך וכאת מתוך הראיה הלזו לבית מקום הצדיק וראה ברוח קרשו קליפה הניאוף אצלך כי טוב מראה עינים וכו'; ואמר לי שסיפר לו סמוכות לדברינו בהוה"ק וישאל אל אנשי מקובה היינו אנשי המקום ית"ש אי"ה הקרשה רצ"ל היכן היא הזונה שאהה אומר שזניתי ואני ידעתי בעצמי שלא זניתי מעולם, התירוץ הוא היא בעינים על הדרך, רצ"ל איכות הזונה הוא ע"י עיניך כשהיית הולך בדרך, ונהנית במראה עינים, והאריך הצדיק בוה וככאן הראיהך רק לדוגמא ואתה השכיל ותבין. (ס' דרך פקודיך מל"ה ל"ה אות ז' חלק הדיבור).

רב) איסור ראיית העין כתיב ולא התורו אחרי לבככם ואחרי עיניכם וגו' וכתיב עיניך לנוכח יביטו וגו' דע כי בכהוב הזה נרמו ענין מה שהיה נוהג רב שלא היה מוציא ראיית עינו חוץ לד"א, ונודע שאין הסהבלות העין רק או לפניו או לשני צדדין כי ודאי שבהיות האדם מהלך אינו מסתכל לאחוריו והולך, ובשלשה צדדין אלו צריך שלא יושיט עיניו חוץ לד"א נמצאו ג' פעמים ד'

טוב עין

ז

הם י"ב כמנין ג' הויו"ת אחת לפניו ואחת לימין ואחת לשמאל וכל הויה יש בה ר' אותיות שהם ר"א ולכן לא יושיט עיניו חוץ מהם אלא המיר יסתכל בג' הויות אלו שהם גי' מזל"א כמבואר אצלינו בי"ג סרות רועבר וז"ס עיניך לנכח יביטו, לנכח גי' ג' הויות העולים גי' נכח שם יביטו עיניך ולא חוצה להם (שער המצות להרב ר"ח ויטאל ז"ל פ' שלח לך ר' מ"א ע"ב).

לג) וכהכ הרב המחבר ז"ל שפעם אחת אירע לו ביום שבת כאב גדול בעינים ונמשך הכאב זה קרוב לב' חרשים ולא הי' בתוכם שום חולי זולתי כאב העינים לכאור ושאלתי למורי ז"ל מה הי' סיבת הכאב ההוא, ואמר לי ב' סיבות האחת היא לפי שאני פוסע פסיעה נסה במהלכי בימי החול ונודע כי פסיעה נסה נוסלת אחר מה"ק ממאור עיניו של אדם ואינה חוזרת אלא בקירוש ליל שבת ולפי שבאותו ליל שבת לא נתכונה באותו הקירוש לכן בא לי הכאב הוה, סבה ב' הוא לפי שאני הייתי מתפלל המיר בבית מדרשו והייתי יושב לימיני לעולם והייתי מסתכל ומביט בו ללמוד דרכי הנהגותיו בכל הפרטים והוא היה מתכוין בתוך תפלהו כונת גדולות ונוראות אשר על ידם הי' אור עליון שורה עליו ולא הייתי כדאי אז להסתכל בו ואמר לי השהרל שלא תסתכל בפני בשעה שאני מתכוין ביחוד ק"ש ובשעה שאני בורע במורים ובשעה שאני עושה קרושה ואומר קק"ק ה' צבאות כי אלו הג' מקומות יש בהם כונות נוראות ועי"ז יוסר באב העינים מסך ונמנעה ביום המחרת מלהסתכל בו בג' זמנים אלו והיכף נהרפאתי (ס' שער המצות פ' עקב רף נ"א ע"א).

לד) מי שהוא טוב עין זוכה לאמת ועי"ז זוכה לדביקות, (ב') העינים הם משרתי הבל ובשהראות נתפור ורואה כל מה שלפניו היינו שאינו סותם וסוגר עיניו מחיוו דהאי עלמא זהו בחינת נגעי הנפש ע"כ צריכין לסתום את העינים לחכרם ולסוגרם היטב לבלי להסתכל מן הצד כלל היינו שלא יסתכל כלל על האות עוה"ז והבליו בכרי שלא לנגע את הנפש רק לצמצם הראות ולכוונו היטב להסתכל רק על הכלית האמת, שהוא בחינת כולו אהר כולו טוב ועי"ז נהבטלין כל היסורין. (ג) ע"י שלימות האמונה והחכמה דקרושה עי"ז זוכה האדם להסתכלות קרוש וטהור כזה עד אשר

טוב עין

ע"י ההסתכלות לכד שמסתכל באיזה דבר עי"ו עולין ניצוצי אותיות הקדושה שהם החיות של הדבר ומהאותיות נעשין דבורים ועי"ו השי"ת משפיע רב טוב לישראל, (ד) עינים הם דברים עליונים וגבוהים מאד והם רואים המיד דברים גדולים ונוראים (היינו מראות וחזיונות) ואם היה האדם זוכה לעינים כשרים היה יודע דברים גדולים רק ממה שענינו רואות כי הם רואות המיד אך שאינו יודע מה רואה (ס' לקומי עצות מהדורא כהרא אה עי"ן).
כה הססהכל באשה בכוונה כאלו בא עליה, סומים מפני מה מפני שמסתכל באוהו מקום (מסכת כלה).

לו לא הנאף לא יכעים יוצרו ולא ילאנו במעשיו הרעים ואל יהן דעתו באשה אחרת, ואל יסתכל בנשים שאם בא למרר מסייעין אוהו מן השמים הקב"ה בעצמו מהחבר לו לקדשו לא יהן ליצר הרע לשלוט בו. מעשה בר' מהיא בן חרש שהיה יושב ודורש בתורה והיו פניו רומות לחמה וקלסתר פניו דומה למלאכי השרה ביראה שמים שמימיו לא נשא פניו לאשה חבירו, פעם אחת היה יושב ודורש ועוסק בתורה בכיה המדרש עבר ישמן לפניו וראו ונהקנא בו אמר אפשר לארס כזה שלא יהמא, מה עשה השמן עלה לרקיע ועמד לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע הן לי רשות ואנסנו אמר לו לך הלך ומצאו שהיה יושב ועוסק בתורה מה עשה נרמה לאשה שלא היה כמוה מימות נעמה אחות הובל קין שבה טעו מלאכי השרה שנאמר ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובה הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו. באתה ועמדה לפניו כיון שראה אותה חזר לשטאל ישבה לצר שמאל הפך פניו לצד ימין, כיון שראה אותה מתהפכה לצד ימין אמר מתירא אני שטא הגבר עלי היצה"ר ויחמאני, מה עשה אוהו צדיק אמר לתלמידים היושבים לפניו לכו זהבואו אש ומסמרים ונהנם בהוך האש ער שהיו ארומים כאש זנתנם על עיניו כיון שראה השמן כך נודעזע ונכהל ונפל על פניו ורעד ועלה למרום וחזר לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע כך וכך היה מעשה אמר לו הקב"ה וכי לא אמרת לך שאין אתה יכול לו באוהו שעה קרא הקב"ה לרפאל אמר לו לך ורפא עיניו של ר' סהיה בן חרש בא רפאל ועמד לפניו ואמר לו הקב"ה שלחני אליך לרפאות את עיניך

אמר לו תניחני מה שהיה היה חזר לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע כך וכך אמר לי אמר לו לך אמור לו שלא ישלמנו בו יצר הרע לעולם, מיד הלך ורפא אותו מכאן אמרו חכמים כל מי שאינו נותן עיניו באשה אהרת אין יצר הרע שולט בו לכך יזהר אדם שלא יש"א עיניו באשה אחרת לבר מאשתו שכל הנוגע בה מביאתו לירי עניות ועוד שהורגתו שנאמ' כי בער אשה זונה ער כבר לחס, ואשת איש נפש יקרה תצור ואוי לו בעולם הזה ואוי לו לעולם הבא (מדרש עשרת הדברות דיבור שביעי).

(לז) בני הוי זהיר בכלי של מים סמוך למטהך ובשחקום בבוקר אל תיטול חלוקך ללבוש בלא נטילת ידים לא מידך ולא מיד אחר שלא נטל ידיו כי רוח הטומאה שורה בידים ואל תעביר אותם על גבי עיניך פן יכשלו רבים כמראה עיניך כי אין ברכה שורה במראה עין שקבל טומאה ואי עכיר להסתכל בשונאו שונאו נמלט ואירבו נכשל (ציואת רבי אליעזר הגדול).

(לח) ומאי הוו עובדיה דאבא אומנא (מקו' דס) דכי היה עביר מילתא הוה מחית גברי לחור ונשי לחור ואית ליה לבושא דאית ביה קנא רהוה בויעא כי כוסילתא דכי הוות אתיא ליה איתתא הוה מלביש ל' כי היכי דלא ליסתכיל בה (תענית כ"א ע"ב). **(לט)** בראשית כ"ט כ"ג, ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה. טעם שלא הרגיש בה הוא לחששת צדיק וישר ונאמן רוח לכל יכשל במכשל האנושי אשר יתאו האוה קודם קרבו אליה ויט'פו טמנו צחצוחי טומאה קודם התחלה מצוה, ומי לנו גדול מיעקב אבינו ערוה לו בתורה ראשית אוננו. ועיין מ"ש שם אשר ע"כ הרחיק הראות בה והיכף ומיד בא אליה לשמור חומו כל יחלל בריתו ברית קודש וגם אחר גמר ביאה לא הכיר בה כי כבה נרות כמשפט לאוהכי שמו (אור החיים):

(מ) אמרינן בהגדה דרכ' יוסף סמוי נפשי משום דלא מצי קאי דלא לאסתכולי בר טר' אמה דיליה (ר"ן פ"ק דקרושין ד' ר"כ ע"א).

(מא) הכלילי עינים מיין (בראשית מ"ט י"ב) וכתב התרגום יונהן מה יאין אינון עינוי דמלכא משיחא בחמרא זכיבא מן למחטי גילוי עיריין :

(מב) ועוד הגירו בו נסיון אמיתי והוא מנפלאות הקים דעים

טוב עין

בהולדה כי הנדה בתחלה זוכה אם הביט במראה וחאריך לראות
בה יראו במראה טיפות אדומות כטיפות דם וכל שכן במראה של
ברזל הבהיר כי הטבע הרע המזיק שבה תוליד גנאי ורוע האויר
ידבק במראה והנה היא כאפעה הממיה בהבטתו (רמב"ן סדר אחרי):
מב) רבי יוסי אמר דור המבול לא נהנאו אלא בשביל נלגל העין
שדומה למים [שנאמר ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו]
ולפיכך דן אותן במים שדומה לנלגל העין שנאמר נבקעו כל
בעינינות ההום רבה וארובות השמים נפתחו (סנהדרין ק"ח ע"א):
מג) ושמעתי מהמניד וללה"ה כשהי' מלמד בכפר אחד וישב שם
בזויות אחת ובא ארון אחד עם פרוצה אחת יפה תואר בגילוי
הלב עם מקום הדדין כמנהגם והסתכל פתאום בלתי מתכוין ועלה
צער בלבי ד למאור ואוי התחיל למאום ברע בזה האופן. אשר
החלת בריאותה מורע האב והאם ממאכלם המאוסים שמהם נמשך
לה היופי האודם והלובן ומאין נמשך זרע' המאוס' והגעולי' כמו
נחשים ורקות וכדומה שהמה מאוסים ביותר ומה נמשך הורע,
והבל היופי והגוי שלה להיות שנמשך מדבר מאוס מאד כזה עד
שהתחיל להקאות בפניהם או צוה הארון לגרש אותו החוצה (ם)
אור המאור רמזי חיי שרה):

מד) אסתר הוּו קרין לה על די הוה צניעא כביהא דמרדכי שבעין
וחמש שנין ולא חזת אפי גבר אלהן אפי מרדכי דאיתעכידא
לה לתורבינא (הרגום אסתר ב' ז'):

מה) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים א"ל,
מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע דאמר רבי יוחנן אסור
לאדם להסתכל בצלם רמות אדם רשע שנאמר לולא פני יהושפט
מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך (מלכים ב' ג')
ד"א אמר עיניו כהות שנאמר ויהי כי זקן יצחק, ותכהין עיניו מראות
משום דאסתכל בעשו הרשע, ועיין מהרש"א וז"ל והוא כענין קללה
איהם הלוי וגו' וע"פ חכמי המקובלים כי הכרת פניהם ענהה כם
שיש בצלם דמות מראה אדם צורה רוחנית לטוב או לרע כפי מעשיו
לצר המהרה או לצר הטומאה ואסור להסתכל לצד הטומאה, ע"ד
אל תפנו אל האלילים ומה"ט קאמר בסמוך דלא איסתכלי בגוי
דצודהו מצד הטומאה ומייתי ליה שני' לולא פני וגו' אם אביט

אם אראך שהוא לשון כפול מורה גם על הצורה הרוחנית לצד הטומאה (מגילה ד' כ"ח ע"א) ועיין שבת ד' ק"ד ע"א קו"ך קדוש רי"ש רשע מאי מעמא מהדר אפיה דקוף טריש אמר אין אני יכול להסהכל ברשע:

מז) וירא בלק נוח לרשעים שיהיו סומין שעניהם מביאין מארה לעולם בדור הסבול כהיב (בראשית ו') ויראו בני האלהים וכתוב (שם ט') וירא חם אבי כנען, וכתוב (שם י"ב) ויראו אותה שרי פרעה, וכתוב (שם ל"ד) וירא אותה שבם בן חמור וכן כאן וירא בלק, (מדרש הנחומא פ' בלק סימן ב') :

מז) קשה דהיב הוה יהיב רכי יוחנן בשערי טכילה כי היכי דליחשבו בו בנות ישראל הרי הבנים היוצאים הם בני מחשכה לפי שהאשה הזאת בשעה הזיווג עם בעלה היחה הושכת וחושקת בו וכבר אחו"ל איש ואשה שזכו שכינה כיניהם ופרש"י ו"ל שלא תהיה היא חושכת באחר והוא כאחרת. אמנם דע אחי באמיתות התשוכה הזאת וכלל זה בדרך שהאשה המסתכלת בפני אדם רשע אשר בלכו תאב אותה, גם האשה בראותו דעתה מתבלכלת עליה לחשוב רק רע כל היום משא"כ המסתכלת בפני חסיד שיראת השם נופלה עליה מסכת השכינה השרויה בפניו וכאור פני מלך חיים מחשפעת ראייתו נכנע היצר המכניט בו כאמת (מדרש האתמרי דרוש א' ד' ב' ע"ב להרכ ר' אליהו הכהן בעל שכט מוסר) :

מח) שאול ואכדון לא השבענה משלי כ"ו כ' וכתב רש"י סלקבל את הרשעים להוכם כשם שעני האדם רשע לא השבענה מלשומ אחר יצר הרע מלמלאות האותו:

מז) (ויקרא י"ט כ"ט) אל תהלל אה בחך וגו' פירוש יצו הא למי שיש לו בת שלא יתנהג בה מנהג חולין להראות לפני כל ולהתנאות לפנייהם אלא כבודה כת מלך פנימה והגם שיתכוין בזה להנאה זיוגה כדי שיודע כי בת יפה ונעימה והנשא להראוי לה עכ"ו יצוה א כי חלול הוא לה. והיוצא מזה הוא להונותה לא להשיאה כי יבער בה אש הטכעי וחללל כבודה ולא זה בלבד אלא שתהיה סיבה להבעיר אש בלב רואה וחומר וחונה הארץ ולבסוף ומלאה הארץ זמה ונמצא עון כל הרשע תלוי בצוארו, וצא ולמד מה שפרשתי בפרשה אחרי מזה בפסוק כמעשה ארץ מצרים שחוש

מזב עין

הראות יגדיל החפץ בדבר ויבטל כח הרצון במניעה ויטהו אל חפץ המעשה ר"ל (ס' אור החיים) :

(נ) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ע"ד הירוע כשמסתכל ברמות פניו של צדיק מזה באה הארה לנשמת המסתכל בו וההיפוך ברמות אדם רשע, ולכך אסור להסתכל ברמות אדם רשע וזה י"ל בן פורת עלי היינו שיש עליה עין היינו לאותו עין שמסתכל בו, כנות היינו נשמות של ישראל צעדה דוהקים עצמם לילך ולצעוד ולהסתכל בו וזהו עלי שור היינו מפני שיש להם עליה מן ההבטה והסתכלות ברמות אור פניו הקדוש (ס' דגל מחנה אפרים להרב הגאון מהור"ר משה חיים אפרים ז"ל אב"ד דק"ק סדילקאב) :

(נא) (דברים כ"ה י"ב י"ג) עינך, לא יהיה לך כניסך, עינך וסמך ליה לא יהיה כניסך לומר לך שלא יסתכל בכים מבושיו ובערותו (בעל הטורים) ועיין שבת ר' קי"א ע"ב אמר רבי יוסי מימי לא נסתכלתי במיכה שלי :

(נב) כשיעור קומת הזמן חודש טב"ת הוא כחינת עי"ן, ועין ר' לאיתערותא דלעילא כי האור יורד מן העי"ן אל הדבר הנראה (בני יששכר מאמרי חודש בסלו טבת מאמר הלל והודאה אות קט"ו) ועיין במדרש הנחומא ס' הוריע שבטבת היו ישראל ראויין לגלות מירושלם כי חטאו בעין ועי"ן שנה של גלות ככל, ועיין אות נ"ט : (נג) ר' מנחם חתניה דר' אליעזר בר אבונא בשם ר' יעקב בר אבינא אם באה אשה לפניך לבית המדרש לשאול לך שאלה על בתמה ועל נדתה תהא רואה אותה כאילו שיצאת מירכיך ואל תחן עיניך בה ותתפחד מדינה של גיהנם (מדרש שה"ש פ' ג' ס' י"ג) : (נד) רבינו שמשון משנ"ץ כשהיו עיניו כואכים היה מכסה פניו חוץ מן העינים והיה מסתכל במראה (ס' תשב"ץ וטובא כביה יוסף סימן קנ"ו) :

(נה) אסור לאיש להסתכל במראה משום לא ילכש נבר, ואפילו במקום שדרך האנשים לראית ג"כ במראה, החכמים נמנעים (שו"ע י"ד סימן קנ"ו וקפ"ב וחידושי ר' עקיבא) :

(נו) אמר ר"ל שלא תאמר שכל מי שהוא בגופו נקרא נואף, נואף בעיניו נקרא נואף שנאמר ועין נואף (איוב כ"ד) (ויקרא רבח

טוב עין

י

פ' ב"ג סימן י"ב):

נז) רבי מנשה בר בריה דר' יב"ל אמר מציינו שכל מי שרואה דבר ערוה ואינו זן עיניו טמנה זוכה להקביל פני שמינה מ"ט (ישעיה ל"ג) ועוצם עיניו מראות ברע מה כתיב בתריה (שם) מלך כיפיו תחזינה עיניך הראנה ארץ מרחקים (שם סימן י"ג):
נח) ואין עיניהם של בני אדם כהוה לא מחוך דרכיהן עיין בויקוקין שפירש מהוך שהסתכל זון עיניו בעריות (תד"א זוטא פ' ג'):
נט) חמאו בעין דכתיב (ישע"י ג' ט"ז) משקרות עינים ולקו בעינים דכתיב (ישע"י כ"ט י') ויעצם את עינם, ומתנחמים בעין דכתיב (ישע"י נ"ב ח') כי עין בעין יראו בשוב ר' ציון (פסיקתא רכתא דרב כהנא פסקא אנכי אנכי מנחמכם):

ס) מי שאין מסתכל על נשים זוכה שזרעו יחברו פרושים על התורה (ס' המדות למהר"ן אות ניאוף סי' י"ט):

סא) אמרין ר' יונהן אויל גלוג לאמך דלא הפכת ולא איסתכלית בן ראילו הפכת ואיסתכלית בן יותר מן מה דהוינן פרחין בתוך הויה פריח בתרן (מדרש קהלת פ' א' ס' כ"ה):

סב) ובשעה שהוא רואה אדם ממשמש בעיניו וכו' הוא אימר הרין דידי מ"ט משלי (כ"ו י"ב) ראית איש רכס בעיניו הקוה לכסיל טמנו (ועיין בע"י מהחכם בעיניו למשמש בהם וליפיהם הקוה ליצר הרע שנקרא בסיל טמנו שאומר הרין מן דידי (ב"ר פ' כ"ב סימן י"ג):

סג) הויא ליה ברתא בעלה יופי יוטא הר חויה לההוא גכרא דהוה כריא בהוצא וקא חוי לה אמר לו מאי האי אמר ליה רביו אם ללוקחה לא זכיתי לדאותה לא אזכה, אמר לה כתי קא מצערת להו לברייתא שוכי לעפרך ואל יבשלו ביך בני אדם (העניה דף כ"ד ע"א):

סד) והאב הרוצה לשמור בתו הגדולה שלא יקדשנה שום אדם שלא לרעהו יעשה שתאסור על נפשה כל כסף ושוה כסף שיתן לה שום נכרא בעולם לשם קדושין שלא לרעה אביר והמוכח שבררכים שכל כבודה בת מלך פנימה והיא בהיכלי מלך ולפיכך ראוי לכל בנות ישראל שאל יהעסקו עם בני אדם וכפרט עם בחורים ולא יתראו בפניהם כי רוצה אשה בקב ותפלות מעשרה

טוב עין

ופרישות ופירצה קורא לגנב המחור אחר אברתו וגונב מה שימצא בהליכהו וח"ו נמצאו שהן גורמה לבחורי ישראל שיעשו הרע בעיני השי"ה כי עינם רואה ולכם חומד, ועל טוב יזכרו אחינו בני א"י ה"ו ששומרים בנותיהם שלא ישלומי בהם עין כל ראי ואפילו החתן אם לא כשעת הקדושין אינו רואה את משודכתו ומתרוצין הבחורים במה שאביהם מקנין להם, ובמה שמן השמים רזמינו להם והשי"ה נוחן את חנם בעיני בעליהן ומצאנה מנוחה אשה ביה אישה, ומעולם לא נשמע גרושין, מכח פשטיה דקרא, אם לא המצא חן בעיניו. וכן ראוי שינהגו כל ישראל קדושים דם, יחר אנשים ונשים נערים ונערות, כי בעונות הנסיון מוכיח שההערובה והמרנה שיש בין הנשים עם האנשים שסופו אינו אלא היפך מסדר והכליה נרבת המשכן (ספר אלה המצות מהרב רגאון מ' משה חאגיו ז"ל במצוה הקנ"ב) :

סד) וירא חם אבי כנען את ערות אביו, א"ר יעקב בר זכרא מ"ט עבר יוצא בשן ועין מהכא וירא ויגר (כ"ר פ' ל"ו ס' ח'):
סו) אחר אהב אשה אחת ושאל אם מותר לראותה לפי שהגידו לו למה אהה אוהב אותה הלא אינו יפה כל כך אם הייה מביט בה לא היה לבך רודף אחריה, ואסרו לו כי מביאה לידי קושי ערוה ולידי קרי אם יראנה, ועוד זכות ושכר גדול יש לו שנפשו וכל מחשבותיו עליה ואף על פי כך עוצם עיניו מראות ברע. כל רבר צער שאדם סוכל באותו ענין עושים טיבה לזרעו שנאמר יראה זרע יאריך ימים וכהיב אשרי בניו אחריו (ספר חסידים סימן הצ"ה) :
סז) ונשמרה מכל דבר רע (דברים כ"ג י') שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה באשה איש ואפילו מכוערת ולא בכגדי צבע של אשה ולא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעופות בזמן שנוקקין זה לזר (ע"ז דף ב' ע"ב) :
סח) מפני מה עיניהן של תרמודין טרוטות, מפני שרדין בין החולות (שבת ד' ל"א ע"א) ועיין במרש"א וז"ל ע"פ מ"ש פרק חלק דור המבול לא נהגאו אלא כשכיל גלגל העין וכו' ופירש"י שהיו מנביהין עיניהן ומנאפים אחר עיניהם עב"ל. וכבמה מקוטות כינה את הזנות ע"ש העין וכמ"ש גבי שמשון הלך אחר עיניו לפיכך בו, וז"ש דבחרמוד האנשים רעים במידה זו והיינו עיניהם

טרוטות ע"ש שהם רעים כפירוש רש"י א"נ כפירוש רש"י במקומה אחרים טרוטות כמו עגולות ובמ"ש פרק חלק גלגל העין כו', השיב לו מפני שררות בין החולות ע"פ מ"ש סוף פ' קמא ריבמוה פסולי דהרמוד משום עברי שלמה והיינו בין החולות מלשון חול שאין בהן קדושה וגרר ערוה כמו שיש במיוחסים שבישראל :

סמ ה"ר מעשה באדם אחר שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה עד יום מותה אמר רבי בא וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה אמר לו רבי חייא זו דרבה בכך אלא כמה צנוע אדם זה שלא רכיר באשתו (שבת ד' נ"ג ע"ב) :

ע וישא יעקב עיניו וירא וגו', יתכן לומר שהכהוב יוריע שבחו של יעקב שמעולם לא הסתכל חוץ לד' אמותיו רק לעת הצורך לו וכבר ההפאר עצמו אחד מן הראשונים ומצאנו גבי רב שלא הסתכל מימיו חוץ לארבע אמותיו וכן הנמנע שלא יהי' מעלה זו אצל אבינו יעקב בחיר שכאבות ולזה כתיב וישא יעקב את עיניו לומר שכפעם הזאת נשא עיניו ומכלל הדבר אתה שומע שזולת זה שהי' צריך לזה לא הי' נושא עיניו להסתכל חוצה רק הי' עיניו תלויות למטה, ואצל עשו כתיב וישא את עיניו הכהוב הזה מודיע לנו ננותו שכ"כ היה שונא ליעקב עד שלא הי' יכול להסתכל בפניו כי מטבע הרע לשנוא את הטוב רק שהי' עיניו של הרשע תלויות למטה מגורל שנאהו להטוב ולא נשא את עיניו רק כדי לראות הנשים מרוב האוהו ואהבה מקלקלת השורה, וזה שעור הכהוב וישא את עיניו וירא את הנשים וגו' פי' שלא נשא עיניו רק כדי לראות הנשים ביפיון (שפתי צדיקים ס' וישלח) :

עא א"ר ראובן וכו' עלי שור (כראשית מ"ט כ"ב) אמר הקב"ה עלי לשלם שכר אותה העין כיצד שנו רבותינו שהיו אוכלים במקדש קדשים קלים הוץ החומה לפנים מחומה ירושלם, אבל בשילה שהי' הלך יוסף אוכלין אותן בכל הרואה (במדרש רבה פ' י"ד סימן י"ח) ע"ז בתום ר' קי"ח ע"ב, עלי עין, עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו הזכה והאכל כמלא עניה — ועיין ברכות ד' כ' ע"א עין שלא רצתה לזון כמה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו :

עב ומעשה באשה אחת שנבנסה בבית שכנתה ללוש ולאפות

טוב עין

והניחיה ונתעלמו כדי שלא יביטו בה, בעת לישהה ואפייהה, ובא עז של בעל הבית ואכל הבצק ומת וחייבה חכמים לשלם דמיו ח"ט סימן שצ"ג ס' ג' ועיין בט"ז וז"ל כתב רש"ל בעה"ר במדינות הללו פולין ואשכנז אין חוששין לזה לא אנשים ולא נשים ואפילו בלא אפי' מגלין זרועותיהן ואי איהא דינא כה"ג פשיטא שהאשה פטורה ואי טען בה שמשום צניעות הלך נאמן בשבועות היסה ואי נראה בעיני הדיין דלא טוחק בכך להיות בודל עיניו מראות ברע פשיטא דלאו כל כמיני' להוציא ממון, עכ"ל :

עג) עינים להסולא יראו וגו'. ירצה להורות את האמור אם האדם אינו מקשר פרטי חושיו אל עבודת א' כ"א משתמש בהם לצרכי הגוף ולהנאות עצמו והו' עינים להם לצורכם ולהועלתם הנשמים ולא להועלת השכינה וזאת הגורמת לבן לא יראו כמו שיש מצדיקי הדור זכי הרואות שיכולין לראות את העהיד והכל נמשך מזכות החושים (ספר אור המאיר דרוש ספירת העומר) :

עד) ילמדנו רבינו מהו שתצא אשה בעיר של זהב בשבת וכו' רבנן אמרי אף בחול אסור לצאת בהן לרשות הרבים מפני שהעם מסתכלין בה ופגם הוא לאשה, שלא נהנו הכשימין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן להוך ביהא שאין נותנין פרצה לפני הכשר ביותר לפני הגנב. א"ר שמואל בר נחמני ראה מה כתיב (איוב ל"א) ברית כרתי לעיני ומה אהבונן על כהולה, ראה צדקתו של איוב, ומה כהולה שאדם רשאי לרסתכל בה שמא ישאנה לעצמו או ישאנה לבנו או לאחיו לא נסתכל בה, באשת איש עאכ"ו, לכך צריכה אשה להיות יושבת בהוך הבית ולא הצא לרחוב שלא הכשיל עצמה ולא הביא מכשול לבני אדם ונמצאו מסתכלין באשת איש (מדרש הנחומא ס' וישלח ס' ה') :

עה) ותשא אשה אדוניו וש"ה (תהלים ס"ט) תחשכנה עיניהם מראות אתה מוצא שהצדיקים מהרוטמין בעיניהם שנאמר (בראשית כ"ב) וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל וגו' וכן (שם י"ח) וישא אברהם את עיניו וירא ורנה שלשה אנשים, ביצחק (שם כ"ד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא, ביעקב (שם ל"ג) וישא יעקב את עיניו וירא והנה עשו בא ויחץ את הילדים, אבל הרשעים נופלין בעיניהם שנאמר (שם י"ג) וישא לומ

אה עיניו וירא את כל כבר הירדן זה סרום שהניח לאברהם והלך לסרום לעשות כמעשיהן (מ' הנחומא ס' וישב ס' מ"ו) :

עו ויהי כרברה אל יוסף יום וכו' כשהיתה באה להסיח עמו הי' מרכיץ פניו למטה כדי שלא להכיט כה, מה עשתה אמר רב הונא בר אידי עשתה לו שרתוג של ברזל מהחה זקנו, שאם ירכיץ פניו יהא השרתוג טכהו שנאמר (תהלים ק"ה) ענו ככבל רגלו ברזל באה נפשו אעפ"כ לא שמע איה (מ' הנחומא ס' וישב ס' י"ב):

עז היא עמדה על פתח ביתה לראות לו לפיכך בהן מעמידה על שער ניקנור ומראה קלונה לכל, היא כחלה לו עיניה לפיכך עיניה כולמות, סוטה נהנה עיניה כמי שאינו ראוי לה מה שבקשה לא נתן לה, ומה שכידה נטלוהו ממנה, שכל הנוהן עיניו במה שאינו שלו מה שמבקש אין נוהנין לו ומה שכידו נוטלין הימנו (סוטה ד' מ' ע"א) :

עח שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשהים את עיניו שנאמר ויאחווהו פלשתים וינקרו את עיניו (שופטים י"ו, שם ד' ט' ע"ב):

עט עוצם עיניו מראות ברע (ישעי' ל"ג ט"ו) א"ר חייא בר אבא זה שאין מסתכל בנשים כשעה שעומרות על הכניסה היכי דמי אי דאיבא דרכא אחריתי רשע הוא אי דליבא דרכא אחריתי אנום הוא לעולם דליבא דרכא אחריתי ואפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה (בבא בתרא ד' נ"ו ע"ב) :

פ איקלע להווא אושפיזא קס קמייהו ביקרא שפיר עבדי ליה יקרא טובא יתיב וקא משהבח כמה נאה אכסניא זו אמר ליה רבי עיניה מרוטות אמר ליה רשע בכך אתה עוסק אפיק ד' מאה שיפודי ושמתיה (סוטה ד' מ"ז ע"א) :

פא אמר רבא גמירי דאין יצר הרע שולט אלא במה שעניו רואה. (סוטה ד' ח' ע"א) :

פב פרק שני מצוה עשה מן התורה התלויות בעינים ואפשר לקיימן בכל יום :

א להסתכל בציצית דכהיב וראיתם אותו וזכרתם וכו', ראייה מביאה לידי זכירה וזכירה מביאה לידי עשייה מסנין-חד"ג לסמ"ק ורשב"ץ. **ב** סוף פ' חמישי דגישין כהוב לך

טוב עין

את הדברים האלה דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה אלא ילמוד בעיניו דברים שבכתב בס' לאו הבא מכלל עשה עשה רק הדברים שהם חובה מותר כגון ק"ש ופרשת הקרבנות דהווי נמי חובה דקריאתן חשיב כהקרבנות כדאית' במדרש וכדכתב הרב רבינו יונה בפ"ק דברכות ענף מצוה. ג) לכבות ערס כשר שנאמר ואהיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' וכתוב ויבא אברהם לספור לשרה ולבנותה ואו"ל דמי שאינו בוכה יענש שיבכה על בניו ואמרו שכל הדמעות שאדם מוריד הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנוז שנאמר נודי ספרת אתה ואיתא בזוהר פ' פקודי שכל הדמעות שאדם מוריד על מיתת הצדיקים ועל חורבן המקדש נרשמים על המלאכים שבהיכל לבנה הספיר שנאמר ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים הם המלאכים, וזה מכלל מצוה אהבת ה"ח דמרב' מריבויה דאה דכהיב ואהבת את ה' אלקיך דכיון דחייב לאהוב אותם כבניו כיון דאין בוכה עליהם כאלו היו בניו שורת הדין הוא שיבכה על בניו. (ענף מצוה):

פג) פרק שני. מצוה לא תעשה מהתורה התלויות בעינים.

א) נאמר על חוש הראות ולא תהורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הוזהרנו בזה שלא יסהכל האדם באשת איש ובשאר עריות פן ינקש כס, רבינו יונה ממנין תרי"ג. ב) עון הגאווה דכתבנו לעיל דתלוי בלב הלוי גם בעינים כרכהיב ועד הפארת רום עיניו וכ"כ רבינו יונה ז"ל מן העכירות התלויות בחוש הראות רום עינים כי הוא מעלל מן הגאווה שנאמר גבה עינים ורחב לכב אותו לא אוכל. (ענף מצוה). ג) שלא להסתכל בצלמים של ע"א ככלל פסוק אך הפנו אל האלילים. (ענף מצוה). ד) ונשמרתם מכל דבר רע אזהרה שלא להסתכל בעריות, כפסוק ולא תהורו אחרי עיניכם אמר הסתכלות לשום זנות, וכפסוק זה בא לאסור הסתכלות אפילו שלא לשם זנות רק שנהנה בהסתכלותו. (ממנין תרי"ג לסמ"ק, ענף מצוה):

הרגיל להסתכל בעריות יתגלגל בראה דכהיב בעופות טמאים:

פד) פרק שני. מצוה עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים התלויות בעין ואפשר לקיימם בכל יום.

א) אמרו כשיהיה האדם עומד בתפלה יהיו עיניו למטה ולבו למעלה.

(ב) צריך שיהי' והיר שיהיו עיניו סגורות מפחד שכינה, ובווהר מאן דקאי בצלותא בעי לכונא רגלוי וכעי לכפיי' רישי' כמאן דיהיב קמי מלכא וכעי למכסיא עיניו בגין דלא יסהכל בשכינתא. ובספרא דרב המנונא סבא אמר מאן רפקח עיניו בשעתא דצלותא או דלא מאיך עיניו בארעא אקדים עליה מלאך המות וכר היפוק נפשיה לא יסהכל בנהירו דשכינתא ולא ימות בנשיקה, מאן דמולול בשכינתא הוא בההוא שעהא דאיצטריך ליה הדא הוא דכתיב כי מכברי אכבד וביוי יקלו. ג) אמרו בפ' אין עומדין שיהפלל אדם בכיה שיש בו חלונות ופרש"י כדי שיהכל ברקיע ויכנע לבו ויכון דעתו על דרך כי אראה שמיך וכו' מה אנוש כי וכו' וכתיב עיני לשמיא נטליה ומנדעי עלי יהיב והיינו קודם שיהחיל ההפלה דהא בתפלה צריך שיהיו עיניו סגורות כראמון. ד) מדרכי העונה שיהנהג אדם בשחות עינים שנאמר ושח עינים יושיע (רבינו יונה ז"ל). ה) בעה ענייה קדיש ישא אדם עיניו למרום בכונה וכחשק לרבקה בו ית' (בפרקי היכלות) :

פ' ב' מצוה ל"ה מדברי קבלה ומד"ס התלויות בעין :
 (א) אסרו חכמים להסתכל באשה פנוי' דרך זנות דכתי' בריה כרתי לעיני ומה אהבונן על בתולה (סט"ג). ב) וכן אסור לחסהכל בבגדי צבע ישנים קצה של אשה שהוא מכיר ואפי' שמוחים ע"ג הכותל ואם נהכוין להסתכל לישא אותה אם הישר בעיניו מותר להסתכל בה וגם חייב לעשוה כן ראסור לאדם לקרש אשה עד שיראנה (סט"ג). ג) ולא יסהכל בכהמה חיה ועוף כשנוקקין זה לזה. ד) ולא יסהכל בראש הגויה שלו ואם יעשה כן לא יוליד וב"ש בשל אחר. ה) ואסור להסתכל בקשת הנראה בענן לפני כבוד השכינה דכתיב כמראה הקשת וגו' וכן אסור להסתכל בלבנה ורבינו מאיר הלוי הי' מזהיר מאד על הדבר, (כן כתב בס' שושן סודות. ו) ואסור להסתכל ביר הכהנים בנשיאותם לברך את העם כי אימה השכינה שורה בהם ואפילו בזמן הזה כדאיתא בווהר. ז) ואסור להסתכל בפני אדם דשע והמסתכל לסוף יכהו עיניו שנאמר ותכהן עיניו מראות וכ"ש בפני עכו"ם (מגלה פ' בני העיר). ח) אין ססהכלין בפני האוכל ולא במנתו שלא לכיישו (רמב"ם פ"ז מהלכות ברכות).

טוב עין

ט) אסור להשתמש לנר חנוכה ואפי' השמיש קל כגון להרצות מעות ואפי' השמיש מצוה (ר"נ פ"ק דשבת). י) מליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק אסור לקרות בהם משום וכמושב לצים לא ישב (הרא"ש בשם ה"ר רבינו יונה, ספר חררים להרב הקדוש מו"ה אליעזר אוקר"י זצוק"ל) :

פן) הנה כסה את עין הארץ (במדבר כ"ב ה') א"ל ע"ד רמו כי יש עין בשר הנקרא עין ארץ המתאוה לראות בארציות אשר לא תשבע העין לראות, זה העין כיסו שלא זנו עיניהם מערוה ע"ד ברית כרתי לעיני, והיו בבחינת עיניך יונים להיות עין החת עין, עין שלמטה מרכבה לעין שלמעלה, עין בעין יראו, וממילא לא היו צריכים למלחמה רק בנהיגת עין היו יכולים לבער הרע ע"ד נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות, ומפרש הרמו מהיכן זכו לכח עצימות העינים שלא להסתכל בעריות לזה אמר והוא ישב ממלי ר"ה ויקץ יעקב משנתו ואיהא במדרש על זה הפסוק ויקץ יעקב ממשנתו מלמדו כי כל כך היה יגיעתם בתורה ביום ובלילה עד שבשעת השינה נשמתם עולות למעלה ולומדת הורה מזה זכו להיות עוצם עיניו מראות ברע ע"ד שאמרו בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (ספרי כסא דוד עה"ת) :

פז) (איוב ל"ח פ' י"ג ט"ו) כתוב רשעים בעי"ן תלויה, א"ל כי עיקר אצל רשעים הוא להסתכל בעריות ולכן העין הוא גבוה ע"ד שאמרו (סנהדרין ד' ה' ע"ב) אבוה דההוא גברא גובה עינים הוה נהן עיניו בגרושה אחילא (ספרי כסא דוד עה"ת) :

פח) (איוב כ"ד ט"ו) ועין נאף שמרה נשף, הוא עולה מספר ס"ם ועין עם הכולל עולה ג"כ כמספר הזה כי כל התגברותיו הוא רק להחטיאו בעין (שם) :

פט) איהא בתיקונים תיקון ע' ד' קכ"ב ארי' דא ראי' וא"ש במ"ש בס' שלמי הגבורים להר"ר אברהם הרופא דמ"ו ע"ד שעני הארי הם סיבת גבורתו. אמר פליניאו בס' הח' מספור הדברים הטבעיים פי"ו בימים הקודמים לא היו צדים האריות אלא בסכנה וביגיעה רבה אמנם בימי המלכות והקיסר קלאודיאן הרומי המקרה הראו לנו רבר שהוא בושא וכלימה לחיה הזאת עד מאד כי בשבא הארי על רועה אחד מארץ גיטוליאה לטרוף אותו תיבף השליך

הרועה הבגד או הכסות שהיה עליו על ראש הארי עד שסתם את עיניו וניצל ממנו בנקלה וכבר הריצו הדברים והשמיעו אותם למלכות, ובאמה קשה הוא להאמין איך יזרמן שחיה אחת שאין למעלה ממנה כנבורה תכא לידי יראה ורכוה, ובמסהר פנים ועטיפה ראש וסהימת העינים כלכד הסור כחה ממנה והבא כחרפה תחה רשות וממשלה האדם עד שיקשרוה בחבלים, וכשה למכח הובל וכרחל לפני גוזויה האלמה, וזהו מפני שכל כחה ישכון וילין בעיניה ולכן ארי' אותיות ראה ואותיות יראה דאם יסתמו עיניה דלית בה דאיה או תכא לידי יראה (ס' יפה ללב על ש"ע א"ח סימן א' להרב יצחק פאלאגו נ"י).

צ כתב הרב שבט מוסר בליקוטים שאחר דדרושים שמעתי מסוהר"ן רווליו שאמרו בחלום שהשותה מנומן תחת אפריון של חתן וכלה דלעה"ב נענש בסימוי עינים רמו לדבר עשן כחופה למה כלומר אין ראוי לעשן שם עשן, ונסתפק הרב חינא וחסדא בח"א בהשטמות הס' דל"ח אות ט"ו אם הקנה שמעשן בו הוא ארוך הרבה והמעשן הוא מבפנים ואין העשן נכנס תחת האפריון אלא יוצא לחוץ אם מותר וכתב דצ"ע (שדי חמד מערכת חתן וכלה אות ג').

צא יבי יכה איש את עין עבדו ונו' (שמות כ"א כ"ו) אפשר לרמוז בזה כי כבר כהבנו למעלה שהיציצה"ר וכת רילי' הם החיצונים הרודפים להסית לאדם לכל מיני עבירות נקראים עבדים בבחי' עבדים משלו בנו ע"ש, ונודע שגם בבחי' הקליפות נמצאים בחי' דבר ונוקבא ושניהם מסיתים לאדם ולאשהו ומחממין עמהם כידוע, והנה חז"ל אמרו עין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים וכו' ועוד אמרו (ירושלמי ברכות פ"א) עינא ולבא הרי סירסורי דעכירה ונמצא שכאשר יהנבר האדם בעצמו על אחת משתי אלה או שלא יראה בעינו שום דבר אשר לא יראָה כי ישמור עינו מכל ומכל שלא להביט על דבר שבעולם כי אם ההכרח לו לעבודה שמו יה', וביותר ויותר כי לצד שיתגדל בלבנו המורא והפחד מפני אימת הבורא ב"ה העומד המיד עליו ורואה כמעשיו ובושהו ממנו תמיד ער שאי אפשר לו כלל לישא עיניו למעלה מפני המורא והבושה, ואף בלכתו בשווקים לא ישא עין למעלה להסתכל בכל הדברים הנמצאים שם מכל הרעות הנמצאים בשווקים ויושבי קרנות, וביותר בצודות נאות מזכרים ונקבות להתאות ולחמוד על

מזב עין

יריהן, ולא יסתכל יותר מארבע אמות אשר סביבו שהוא רשות היחיד רשות יחידו של עולם ומסליכו עליו שלא לצאת מרשות היחיד לרה"ר המכונה אל בחי' הקליפות וכנודע, ומקדש את עיניו בקרושת בוראו שלא יראה בהם ערות דבר ואז נכון לכו בטוח בה' מן העבירה כי הלא העין רואה והלב חוסד אבל אם לא יביט בעיניו מה יחמוד וכבר אמרו ז"ל (סנהדרין מ"ה) שאין היצה"ר שולט אלא במה שעיניו רואות וכו' או שיראה להכניע ולשכר תאות לבכו שלא יחמוד, ויתאוה לכל הבלי הכליו כי יסאם ויבנה בלבו כל התאוה וההרהורים רעים בכזיון אמיתי, כי הלא כל התאוה מעשה בהמה ובהמה וכו' (חגיגה ט"ז), שלשה דברים דומה לבהמה אוכל ושותה וכו' ואיך אדם כעל שכל יתאוה למה שהבהמה מתאוה הלא לקלון הוא לו. וכבר דברנו במ"א בכזיון ומיאום כל התאות, כי הלא תאות המשגל הוא הגדול והחזק שבכל התאות במ"ש הרמב"ם ז"ל (כפרק כ"ב מהלכות א"ב הלכה י"ח) וז"ל אין לך דבר בכל התורה שקשה לפרוש ממנו כמו בעריות וביאות האסורות וכו', והנך רואה שאמרו חכמינו ז"ל (שבת קנ"ב) תנא אשה חמה מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין וכו', ואם כזה במוכתר התאוה מה יענה עוד בהגרועות. וכבר נודע בענין האכילה שמתאוה אדם אליה ביותר ומבואר בשל"ה (באות ק' קרושה) שבה נכלל כל התאות לצד שחיותו של אדם כולו ע"י אכילה הוא, מה מאום ומכונה כל המאכלים אחרי צאתם מן האדם הלא צא האמר לו ומוסרח עד שילאה האדם להריח אליו, ונמצא איך יתאוה לדבר מאום כזה, וצריך לעשות באמת כל התאות רק כמי שכפאו שר ברוחק גדול לצד מצות הכורא בכדי לברר חניצוצות מהם כאשר כתבנו במ"א. ונמצא כאשר יהיה זאח באמה בלב האדם ולא יהיה לבו חוסד לכל התאות הללו הרי גם הוא נכון לבו בטוח שלא יבא לידי חטא כי אף אם יראה בעיניו אם לא יחמוד לבכו אליהן מה כזה, וזה אומרו כאן וכי יבה איש את עין עבדו או את עין אמתו שיכה את העין השייך אל היצה"ר לו ולנוקבא דיליה הנקרא אמה כי אם הוא עבד היא אמה שיקדש את עינו בקרושה דמארי' וישמור את העין שלא לעשות בה דבר כי אם דבר הנוגע לו לא יותר לשחתה שישחיתה לגמרי שכבר הוא

נוהר ונשמר בשמירת העין למאד וכבדקשת דוד המעה"ש (ההלים קי"ט) העבר עיני מראות שוא וגו' או הנה לחפשי ישלחנו החת עינו שמשלח את עברו הוא יצה"ר חפשי מאהו ולא יעבור לו עור, כי כבר נכון לבו בטוח שלא יבא לגירויו יצה"ר וכת דיליה, כיון שהעין אינו רואה ממילא הלב לא יחמוד וכלי המעשה לא יגמרו (כאר טים חיים להרכ הגאון ר' היים ממשרגאווין ז"ל):

צב (ע"א) בעין יש בו רמו כל העולם כפי' (זוהר פ' ויחי ד' רכ"ו ע"א) בזוהר שהלבן המקיף כל העין הוא רמו לים אוקיינוס שמקיף כל העולם והגוון הב' הוא היבשה והמים שבה, וג' היא ירושלים העומרת באמצע העולם, גוון הר' שהיא בה עין שמשם האור יוצא היא נקודת ציון אכן שהיה שכהיכל קדש קדשים שממנה הושתה העולם ושם היתה השכינה שורה וטשם אורה יוצאה לעולם, ע"ש מי שישמור עיניו מחטוא בהם שומר כל גופו ומקיים העולם בזכותו, ואם ח"ו פוגם בהם פוגם בכל האמור ולכן ראוי הוא שלא יסתכל אדם בעיניו למקום ערוה וכלל הפגם הוא בהקב"ה ושכינתיה שפוגם הראות הקודש בה"ה היוצא מבת עין שהיא השכינה, ואפי' מדברי הרשות צריך שלא ישבע עינו שבן פירש בר"ם שכל ראות שאינה של תורה ומצוה קב"ה ושכינתיה לא שריא המן, ע"ש. ודע כי לתיקון דמחשבה צריך שיהיה שח עינים ובוה מהקן מחשבתו מכל הכחינה אם שלא יסתכל כנשים אשה שלא ראה לא יבא לחשוב ואפי' בדברי הרשות בכגדי צבעונים השמוחין על הכותל כמו שנעתיק עור מאמרם ז"ל כי כל דבר שאדם מסהכל יצטייר הדבר והציור ההוא בשכלו, ונמצא כשיכא להתפלל או לעסוק בתורה יצטייר בשכלו צורות הגשמיות ההם שראה ונמצא פגם ובלבול במחשבה ולא יוכל לכוון כראוי כי העינים אינם רואים אלא סכח הנשמה ונמצא כח הנשמה יוצא לחוץ וקולט הדבר ההוא ומהרמה במוח הרמיון כפרשנו בפ"ו שג' מוחין הם ואם יהיה הדבר שהסהכל ערוה הרי הכנים ערוה במקום גבוה, ע"ש. ומכרייהא זו אתה למד שכיון שאסרו בגדי אישה השמוחין על גבי כוהל במכיר האשה כ"ש שיהיה אסור להסהכל במטה שאיש ואשה ישנים בה אם סבירן כי זה יעורר האווה היצר יותר ויותר, ע"ש. וראיה על הנדרש ממעלה השומר דאותו ששכינה עמו העיר לי בעל התורה

טוב עין

א' כי ראה במלכות מערב חסיד א' וחכם שאינו מגביה עיניו מהקרקע שלעולם הוא שח עינים ומרוב חסידותו כל מי שיקניטהו לא ישלים שנהו ועוד מעשה נסים נעשו לו (ר"ח שער הקדושה פ' ח'): **צג**) חכמה הראי' שהיא אָפטי"ק צריך ב"ד הגדול לדעת לברר זיופי' כומרים עכו"ם כי יעשו בתחבולות ההמה מראות משונות מורים פרצופים משונים נפלאים ומי שאינו בקי יאמרו כי רוח זרה בתוך המראה וכך הי' מקדם הכומרים עכו"ם מטעים להבאים בבית עבודתם כאלו רוח מורה להם מהוך המראה אשר לא ידעם וגם מורה באצבע והם הכומרים היו יושבים בחדרי חדרים וע"י טיב מעמד ומצב המראות כפי הנועהם בן נראה לעם במראה העומד בחדר ואין איש למולו עושה כן ולכן חיוב על ב"ד הגדול לדעת התחבולות ההוא לבאר ולברר טעות השוטים אשר היו וכהנה רבות הצורך חכמה זו לעדים שאמרו שעמדו מרחוק וראו המראה אם קשה הראי' כ"כ הולך אם ביושר אם בעקלהון (ס' יערות רבש חלק שני ד' מ"ט ע"ד) :

צד) ראייה הוא בחינת אצילות והוא בחינת הסוד ולכן אמר בזהר הא חוי, אך שמיעה הוא בחינת בריאה והוא בחינת הנגלה ופשט, ולכן אמר בש"ס הא שמע, (ארץ החיים על ההלים מזמר מ"ה) **צה**) רב לא היה מסתכל לא לצדדין ולא לפניו אלא ד' אמות, ומדברי הרב מהר"י חאגיז ז"ל בס' קרבן מנחה סימן שס"ו שכתב שלא היה מסתכל יוהר מד' אמות קבורתו של אדם למדתי מעם אחר שלא היה מסתכל רב שהפשוט היא שלא ליוון עיניו מדבר הרשות, והסוד הוא שהראיה רומז למקום עליון הנקרא קדש ולכן היה מהקדש רב בזה, והרמז לזכור יום המיתה וקבורה כמ"ש לשלמה כי מיית לית לי' אלא ד' גרמידי, ודרך דרש אפשר דביון דע"י העינים היה קורא בתורה ובמשנה ובעין שכלו היה צופה ומביט בדברים עליונים לא הצה שהעין יסתכל בדברי הרשות דמגרעה נתן בראותו דברי התורה הקדושה, מעין דוגמא למאי דאמרינן מי שחציו עכר וחציו בן חורין פטור מן הראיה, כי דוצה ה' במי שהוא עכרו דוקא ואם העין הוא עכר ליצר הרע לראות בעיניו והבלי העה"ז פטור מן הראיה להיות בנועם ד' ובל יראה גאות ה' (ס' רבש לפי מהרב חיד"א ז"ל מערכת ר' אות ב') ;

צו) אמר בכרכוה ד' נ"ה ע"ב האי מאן דרחיל מעינא בישא לימא
 אנא מורעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא.
 ולבאורה יש לחקור דדובר שקרים לא יכון וכתוב מדבר שקר הרחק
 ואיך ילמדו לשקר, והו' איך יועיל השקר אך אמרו רז"ל דיוסף
 שכלכל את ישראל לזה נקראו ישראל על שמו כדכתיב בני יעקב
 ויוסף סלה (שם מערכת ע' אוה' י"ט) :

צז) ו' שערים יש כנפש, ב' עינים, ב' אזנים, ב' נחירים והפר,
 והעולם עומד על שבעה צדיקים והאדם עולם קטן ובו רמוזים
 ו' צדיקים אברהם עין ימין יצחק עין שמאל יעקב אוון ימין, משה
 אוון שמאל, אהרן נחיר ימין, יוסף נחיר שמאל, דוד פה, ולהנצל
 מעין הרע דידיה אמרו בכרכוה (דף נ"ה ע"ב) ליחוו אטרפא
 דנחירי דשמאליה דרומו ליוסף (ארץ החיים מומור קט"ו שם) :

צח) סגולה כמי ששולט בו עין הרע יסהכל בציציה, ומי שירצה
 להנצל מעין הרע בדרך וכיוצא שיהן אצבע גוד"ל ימין כנחיר
 ימין וכן גוד"ל שמאל כנחיר שמאל (ס' רגל ישרה להרב הגאון צבי
 אלימלך מדינוב ז"ל מערכה עי"ן) :

צט) א"ל באפך (ההלים ו' ז') לחולי העינים לחוש אותו ז' פעמים
 כיום שלשה ימים ויהרפא ושם שלו הוא ישע"י כיצד יו"ד
 מן ד' אל באפך הוכיחני, שי"ן מן שובה ה' חלצה נפשי, עי"ן מין
 עששה מכעס עיני, יו"ד מן יבשו ויבהלו סאר וכו' ויאמר יהי
 רצון מלפניך שם הגדול הגבור והנורא היוצא מזה המומור
 שהוא ישע"י בעל הישועה שהושיעני מכל צער וחולי שיש לי
 וחשישה שיש לי בעיני כי לך הישועה והיכולה (שמוש ההלים)
 ובאשר כי מומורי ההלים נאמרו על כלל ישראל א"ל כי מנהיגי
 ישראל נקראים עיני העדה, וזה הכוונה עששה ענין בליה ורקבון
 מכעס הקב"ה כמו שאמרו (כבא קמא ד' נ"ב ע"א) כד דגיו
 דעיא על ענא עבד לנגרא סמותא, עהקה ככל צוררי בי אלה
 החדשים מחגברים ומגבירים עם ד' מהורה ומצוה, ואנו אין כחינו
 אלא בפה להפלל לד' על זה, עהקה ככל צוררי ר"ה ערב בקר
 צהרים. (לה"כ ההלים נ"ה י"ח) :

ק) כשארם רואה לאחד עושה עבירה מסהמא יש בו שמין מינהו
 מאותה עבירה עצמה ומראין לו משמים כדי שיוכור הרואה

טוב עין

ויעשה תשובה על שלו ולכן הוכח אה עצמך מקודם ובוה תוכיח גם להרשע עמך (ס' שפתי צדיקים בשם הריב"ש) :

קא) השקר מוזיק לעינים בגשמיות וברוחניות (ס' לקושי עצות אמת ואמונה אות כ"ב) :

קב) ר' אחא ברבי יאשיה אומר כל הצופה בנשים סופו בא לידי עכירה וכל המסתכל בעקבה של אשה הוין לו בנים שאינם מהוגנים (נדרים ד' כ' ע"א) :

קג) כשתסתכל בשמים כשהם זכים ובהירים הוכה לאמונה חכמים. (ב) מי שאינו נזהר להסתכל בערות אביו לסוף שילכו בניו ערום ויחף ג) הגניבה מוזיק לעינים. (ד) מי שיש לו כאב עינים בידוע שדינין שורין עליו. (ה) כשאדם יוצא לשוק ומתיירא שלא יבא לידי הרהור ע"י הראיה שיראה נשים יפות יאמר הפסוק הן אראלים צעקו חוצה וכו' ועי"ז ינצל מראות. (ו) הסתכלות למזרח מכמל הרהורי זנות. (ז) אשה שאינה יכולה להתעבר תביט על הסכין של מילה אחר המילה. (ח) מי שמסתכל בפני שקרן בא לידי כעס. (ט) הכעס מוזיק להראות, עששה מכעס עיני (תהלים ו' ט"ו). יו"ד) תועלת גדול לראות פה הרב בשעת הלימוד. (יא) זכי הראות יכולין להכיר את האדם מי רבו שמלמדו הורה ודוקא כשמכירין את הואר פני הרב כי ע"י ההלכות שלמד מרבו נעשה תיאר פני התלמיד כתואר פני הרב כי ההלכה הוא חכמתו המאיר הואר פניו (חכמת אדם האיר פניו) וכשמקבל ההלכה מקבל חלק מתואר פניו ולפי ריבוי ההלכות נתרבה חלק מתואר פניו. (יב) הסתכלות בכל פעם על השמים זהו מבטל שנאת האויבים. (יג) מי שנותן עיני שכלו המיד לחקור את ראשי הרוד ומעיין בהם בעינא בישא עי"ז נופל לרעב שדעתיד היינו לא רעב ללחם, וזהו רע"ב עי"ן בתוך ד"ב. (יד) כאב עינים הוא סימן לעניות. (טו) תאוות ניאוף אינו נרחק מן האדם אלא ע"י הרחקה ראית העין והמחשבה. (טז) מי שיש לו עצבות יסתכל על הצדיקים ויבא לו שמחה בלכו. (יז) עצורות מוזיק לעינים. (יח) אין העין יכול לראות אפי' שיהי' הדבר לפניו עד שנותנין לו רשות מן השמים לראות. (יט) חסרון הלבנה ולקותה מוזיק לחולשי הראות. (כ) קידוש החודש מסוגל לרפאות חלושי הראות. (כא) תיקון חצות מסוגל גם כן לחלושי

הראות, כב) הצבעים גורמים כאב עינים להטון עם הטועים כס, כג) כשארם גדול מרגיש איזה כאב בעיניו יודע שכנו או תלמידו עשו איזה עכירה, כד) מי שעוצם עיניו מראה ברע עי"ו ניצול סביונות, כה) הסהבלות על אתרוג היא רפואה לכאב עינים, (ס' הנהגות ישרות):

קך) עצום עיניך מראה ברע ובכל דבר טעיר ומטעיר יצרך להחטיאך אל קונך, הזכה לחווה בנועם ד' לשום כמרום קנך, פקח עיניך על העני עמך וראה בצערו ומהסורו, ואל העלם עין ממאסר הליו ומזורו, כי ד' יביא כמשפט על כל נעלם, גלגל הוא שחזור בעולם, אל תכבה יותר מראי כבי תמרורים זאל תכבה בין השמחים, ואל תצהל בין הבוכים והנאנקים, אל הפן אל דבר טגונה כי יוליד גנאי כנפשך הטהור, כמו שאמרה תורה אמנות עהך, ושבת וכסית את צאתך, אל תאהב שינה כי איש מהסור אוהב הנוטה, עצלה תפיל תרדמה, ואל תישן ואל תרדם לפני אנשים בקרב טושכותיהם, כי הפול בעיני נכונים הם. היה שח עינים בשכתך ובלכתך בקרב אנשים, ובדכורך עמהם, אל הלך ברום עינים כי הוא ניר רשעים תחרים אחרי עיניהם, אל השא פניך להכיש כפני כני בליעל, החכם עיניו בראשו, ועיני כסיל בקצה ארץ להכשילו ולהכאישו, אל תשפיל את נפשך להביט בבעלי חיים בעת התחברם כי חרפה היא לך, כי יתלבש דמיוןך בהרהור המפעל המכוער ההוא, להאפיל אור שכלך. הזהר לכרך על כל דבר טכרות הראי' דבר בעתו כאשר הורו חכמי ההושיה והטשנה, בשכתך ועמךך להתפלל אל הפן אנה ואנה (אגרת המוסר לתרב החסיד ר' שלמה אלעמי זצ"ל):

קכה) אין חיה שולטת כאדם עד שנרמה לו ככהמה (שבת ד' קנ"א ע"ב) והנה ידוע היום אמיתת דברי חז"ל כי לפי עדות כל הצירים והנוסעים, אם הציר ישום מכטי עיניו בלב אמיץ על הארץ, לא ירע לו מאומה, וידוע כי אומץ לב ורזה גבורה כמקום אשר אין עזרתה, אך נחלת ישרים הנה ואם הוא ישמור את עיניו אז יהיה לו הכח ליתן בו עיניו (הגהות וציונים לאגרת המוסר):

קכו) (אבות פ' ה' משנה כ') יהודה בן תימא אומר הוי קל כנשר, אמר קל כנשר כנגד ראית העין ורמה אוהו לנשר כי כאשר

טוב עין

הנשר שט באויר כך הוא ראות העין לומר שהעצים עיניך מראות ברע כי הוא החילה העבירה שהעין רואה והלב חומר וכלי המעשה גומרין (טור אורח חיים סימן א') :

קז) הניא אבא בנימין אומר אלמלא נתנה רשות לעין לראות (כל השדים העומדים לפניו, רש"י). אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין, ועיין בהגהות ר"ש קאצנעלינבוגין ז"ל שציין למדרש רבה פ' ראה וז"ל וכל אחד פרמא (צעף ומסוה מ"כ) נהונה בפניו שלא יביט באדם ויזיק ובשעה שעונותיו של אדם גורמין מעכיר פרמא מפניו והוא מסתכל בו ומזיקו לכן פירש אלמלי נתנה רשות לעין ר"ל לעין של מויק, אבל האמה הוא כי מר אמר חדא ומר אמר חדא כי המזיק יש לו עין רעה שיוכל להזיק בעיניו, ואלמלי נהנה רשות לעין של אדם לראות היה מה מפני הפחד ועיין במדרש ההלים מ"ז צ"א וכל מי שרואה אותו נופל על פניו. אמר רבי פנחס בר חמא מעשה היה כאחד שראה אותו ונפל על פניו ונכפה ר"ל. ורמו לנו אבא בנימין מטובות הכורא עלינו, לכן החובה עלינו להכיר מטובותיו ולעצום עינינו מראות ברע :

קח) עין הרע כיצר מלמד שכשם שאדם רואה את ביתו של עצמו כך יהא רואה את ביתו של חבירו. דבר אחר עין הרע כיצר שלא תהא עיניו של אדם צר במשנתו של חבירו. מעשה באדם אחד שהיה עינו צרה במשנתו של חבירו נהקצרו חייו ונפטר והלך לו (אבות דר"ן פ' ט"ז) :

קט) הנחומא בשם ר' אלעזר ור' מנחמא בשם רב אמר והסיר ה' מכך כל חוליו (דברים ז' ט"ו) זו עין, רב כדעתיה דאמר השעה ותשעים בעין ואחד בידי שמים, רב על דהוי שרי בכבל דהוה עינא בישא שביחא, (ויקרא רבה פ' ט"ו סימן ח') :

קי) בנהוג שבעולם אדם הולך לבית המשהה אינו מוליך בניו עמו מפני מראית העין (ויקרא רבה פ' כ"ו סימן ז') לעולם אין שני אחים נכנסין לבית המשהה ביחד (הנחומא סוף פ' מקץ) ועיין בבא מציעא ד' ל' ע"א דמקלא קלי לה משום עינא וכתב רש"י שהשלוט בה עין רע של אורחין :

קיב) אמר להן יעקב לבניו בבקשה מכם היו מצניעים את

יח טוב עין

עצמיכם שאין קשה מעין הרע, לוחות הראשונים ע"י שנתנו בקולות
נשהברו, אבל לוחות אחרונים שנאמר ואיש לא יעלה עמך
נתקיימו ואף ירושלם חרבה מפני העין הזאת העיר שיאמרו כלילת
יופי (ילקוט שמעוני דמו קמ"ח, ומובא בילקוט אליעזר):

קיב ויאמרו לו אחיו המלך המלך עלינו מפני שענו אהו בעין
רעה לפיכך מעמיד רשעים (ב"ר פ' פ"ד סימן יו"ד):

קיג כד הוו עמא ביה ישראל אולין במדברא הוו ענני יקרא
מסחרן להון ארבעה מארבע רוחי עלמא בגין דלא ישלוט
בהון עינא בישא (הרגום שה"ש ב' ו'):

קיד אמר רבי אבהו בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי
שוהר אדם חש כעיניו נוהן ממון לרופא ספק מהרפא ספק
אינו מתרפא והן נוטלין שוה פרומה ומסמין עיניהן שנאמר כי
השוחד יעור פקחים (שמות כ"ג ח', כהובות ד' ק"ה ע"א) וז"ל
הרב הגאון חיד"א ז"ל. הרב החסיד מהר"ר חיים כפופי בעל הנס
זל"ה שהיה דיין ונסתמא והיו מרננים עליו שח"ו לקח שוחד ואמר
בתוך קהל ועדה כי שמע דבת רבים יחדו ירננו שלקח שוהר
ואם האמת אחס כן יהיה תמיד הענן יכסנו ואם הוא נוהר מאד
בוה יאיר עיניו כראשונה ונהקבלה תפלתו בהלו נרו. ואני הצעיר
ראיתי חתימתו כשהיה סגי נהור והיה הוחס מאומד וכמעט אין
האותיות ניכרות כמי שלא ראה, וראיתי חתימתו אח"כ ה' ניסי
חיים כפופי כתיבה מאושרה, ועד היום כל הנשבע לשקר על
קברו נענש, וזוהו יגן עלינו (ס' שם הגדולים מערכת גדולים אות ט):

קטו ומה נופת מצוף מאמר הנביא בזה הוי מושכי העון בחבלי
השוא וכעבותה העגלה חטאה, כי מסך התאוה על אור
השכל, נדמה כקורי עכביש אשר יארוג על מאור הבית, אשר בתחילת
אריגתה היא חלוש ורק עד מאד, ובל אשר התמיד יחזק ויעבר
וימנע אור השמש, כן הוא מעשה היצר, בתחילת ענינו הוא חלוש
עד מאד, ואם הרגיש בו בעת ההיא, יקל עליך הדבר מאד להסירו
מעל רכך, ואם התעלם ממנו יחזק מעשהו וימנע אור שכלך ממך
ויקשה עד מאד מלהסירו מלבך, וזאת זאת היא באמת כונת זה
הכתוב, ומלה חטאה קאי על מלה עון, כי מלה עון, נאמר על
התחלת מחשבת המעשה כי תיכף למראשית זריקת כח התאוה את

טוב עין

ניצוץ האותיו בלבנו, אז הדבר עומד והלוי על כחוש השערה כמחשבה והרהורי הלב, אם לרחותם מהר זאת ניצוץ התאוה מלבנו ולהעביר על מחשבתו הפחד והיראה מהבורא יהברך ויהעלה וגודל מהירות חלפו מזה העולם הבלה וכיוצא בהן ואז מהר כלה גרש יגרשזאת ניצוץ התאוה מלבנו ולא יזכר ולא יפקד עוד, ואם לקבלה מהר ולהכניס יופיה בלבנו ולהתחיל להתגולל במחשבתו, נופה ענינה ולחשוב מחשבות להגיע עדיה, ואז בכל עת ורגע מתלהבת רשפי שלהבת האותו בו יוהר ויותר והאותו בערה בו נחוץ והזק למאוד עד שכל מימי העולם לא יכבוה, והרי כל זאת עסוד ותלוז בראשית נקודת הרהורי מחשבתו ברצותו מרחיק וברצותו סקרב, וזאת ראשית הרהורי מחשבתו לרעה נקרא עון וכענין שנאמר עין יחשוב וכו' כי אז נקל מאד ומאוד לרחות הדבר בכל שהוא, וכזאת שאיננו דוחה ועוד סכניסו בלבנו לחשוב בה לקרבה ולגמור ענינה זאת נקראת עון גמור, כי רק אז או היא עיקר זרון לבנו אחר שיש ביכלתו לרחות הדבר וזאת היא ממש מושכי העון בהבלז השוא אבל לא כן אחר שכבר מקבלו ומכוננו במחשבתו, אז בכל רגע מתחזקת ומתיסדת הענין יותר במחשבתו עד שיהתאוה מתנכרת עליו כל כך עד שכבר לנמנע מלרחות אותה ואז כבר הוא כמוכרח לה, וזאת היא ממש כעכותה העגלה חמאה, וירצה לגמור הפעולה ומעשה החמא של זאת העון, לה כבר נמשך בעכותות העגלה, וזאת היא אשר תיקנו לנו חכמינו הקדושים עיקר הוירוי על כל עבירה ועון לומר חמאתי עויתי פשעתי וכזאת עשיתי, ואינם ענינים שונים וכלומר מהם שעשיתי בשוגג ומהם במזיד ומהם במרד, כי איך יהודה כזאת על עבירה אחת לכרה, אלא כונתם לאשר שכל עבירה לעצמה נעשית בשלשה גדרים האלה, והוא אשר הסקירה הראשונה על העבירה כמו זריקת הבטת עינו להסתכל באשה איש וכיוצא בזה זאת נקרא פשע, כי היא באמת רק במרד כי מי לחצו לכך ואין כאן שום התנצלות אף מצד התאוה אחר שהיה יכול לעצום עיניו מלראותה כלל, והגדר השניה והיא ראשית הכנסת ענינה בהלב וההתפכות וההתגלגלות במחשבתו לחשוב בענינה זאת נקראת עון, כי אף גם זאת היה אפשר לרחות בכל שהוא וכנ"ל ואין זה אלא זרון לבנו, והגדר

השלישית והיא גמר הענין בפעל אשר היא היא אמיתה העברה זאת נקראת חטא וכלומר שוגג וירצה אשר לנמר המעשה כבר הוא על דרך שוגג, כי אז כבר אריה הוא דרביעה עליו ויצריה הוא דהקפיה ליה כי אז כבר הוא איננו ברשות שכלו כי אם ברשות האוהו וקרוב לנמנע הוא מלפרוש ממנה, ומעשה דרב עמרם חסידא יוכיח, ובאמת מויד גמור הוא אלא שכל עיקר המרד והודון והמעל הוא בתחילה ענינו והוא אמיתי. (ס' יד הקטנה שער ו' שער גוף ונפש פרק א' אות מ' להרב הגרול מו"ה רוב בעריש ז"ל גאמליב משינאווע) :

קמזו אלה הם המויקים אה הראוה א) תמורה אור וחשך בלי ממוצע כלומר לא יצא אדם בחפזון בפעם אחר ממקום חושך לאור גדול רק החלה יפתח הדלת או החלון מעט למען יכנס אור מועט לתוך הבית ויסתכל באותו אור מועט איזה רגעים ואח"כ יפתח יותר ויסתכל באוהו אור שנהחוק ג"כ איזה רגעים, ואח"כ יפתח כולו, וככה יעשה ג"כ בבואו ממקום אורה למקום הושך ואפלה, אשר ע"כ חמל ה' על ברואיו בשחר ונשף שבבוקר הולך ומתרכה האור מעט מעט עד נכון היום, כי קודם עלות השמש על האופק ישלח חציו הם ניצוציו המתפוצצים ומשתברים באידים שבאוויר העולם ואורם מהפשט על הארץ מעט מעט, וכן אחר בואו מהחת לאופק משאיר אחריו ברכה בהופעו לנו עוד מברק קרניו המשתברים מאיד האויר. וזה פירש המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים כלומר שהוא מרחם על הררים עלי ארץ ומאיר מעט מעט בכל בוקר עד עצם היום, לא בפעם אחת למען יתלמדו לקבל האור ולא יזיק לעינים. ב) אור החוזר מן השמש כלומר בהופע השמש על איזה כוהל והוור ממנו ובא אל הבית אוהו אור חוזר מויקימאד לחוש הראוה, לכן ישמור האדם מן הבית אשר חלונותיו בצד צפון כי כל האורה אשר בבית ההיא אינו אלא אור חוזר כי ידוע שהשמש לעולם אינו מקיף אלא דרום מזרח מערב והיא הופיע מאחת מאלה לצד צפון ומשם החוזר האור ובא אל הבית כפרט אם יש איזה בנין או כוהל נוכח אוהן החלונות אשר עליו מכה אור השמש והשוב אחר והופיע לתוך הבית דרך החלונות אשר בקיר הבית צפינה. ג) אור החלון שלא נראה בו

טוב עין

עצם השמים מפני שגם זה אור חוזר הוא טן הארץ. ד) לעסוק בכתיבה, או לקרות בספר או לעשות ככל מלאכה דקה באור בין השמשות או לעשות אלו המלאכות בעצם היום תוך אור השמש וזריחתו בהעצמות עונו בשחקים. ה) המרכה בכתיבה או לקראות בספר או עשות המלאכות הדקות באור הנר כלילות. ו) רבות ההסתכלות בצבע לכן בשלג לכן מראות השמים הוא כמראה התכלת לא לכן כרי שלא יזיק לעינים כמובא בחוכה הלככה וכן בצבע האדום הצח ומצוחצח או רכות ההסתכלות באש לכן המצא בארץ מצרים סימים הרבה בעבור שיושבים המיד לפני האש. ז) העשן או ריח גפרית או מקום שבו אבק דק. ח) רכות הניעור ומעט שינה כי דרך הממוצע הוא לישן ח' שעות ככל כ"ד שעה כרמו הכתוב ישנתי או ינוח לי (איוב י"ב). ט) ההליכה המרובה קשה לעינים כמו שאמרו חז"ל (כפרק שני דייני). י) פסיעה גסה נוטל אחד מה"ק ממאור עיניו של אדם, כמו שאמרו חז"ל. יא) נשיבת הרוח בעינים אם הולך בשוק ורוח על פניו יהלוק ינשב כחזק לנגד עיניו. יב) היא הקשה מכולם והוא השמיש הממה. יג) אם יכבה אדם כבי גדול והרדנה עיניו דמעה ביותר מדי איזה ימים רצופים כנאמר בלו כרמעות עיני (איכה ב'). יד) האור המורכב מאור האש ואור היום ביחד כגון בבוקר בשאור היום מאיר קצת הוך החלון והארם מדליק גם כן נר על השלחן למלאכתו או לראות בספר ונמצא האור המניע על הספר מורכב טן אור הנר ומאור היום, וככה בערב בין השמשות כשמדליק נר ועדיין אור היום זורח טן החלון הרכבות שני אורות אלה קשח לעינים (כ' הברית מאמר י"ז נפש החי שכמרכר פ' ה') :

קיוז) לחוש הראות כרא הקב"ה עינים וכל עין בנוי ומורכב משבע עורות ג' מהם גדולים עד שמכסים כל העין או רוב העין וג' האחרים הם קטנים מאלה, והשביעי קטן מאד ואינו מכסה אלא נקב העין הנקרא אישון לכן לא חשבוהו חכמי הרופאים בפני עצמו אבל יש מי שחושב אותו לעוד בפני עצמו, ואלו הן הגדולים א) נקרא עור הלכנה ובלשון ליטיין [ארכוגינא] היא החיצונה והעליונה המסככת את העין עד לאישון כה עין. ב) נקרא עור הקרנית [הארון הויט] ובלשונם [קארנע] והיא זכה וכחירה

כמו קרני הכהמות שנעשים דקים וזכים בזוכית ע"י מעשה אומן היא מונחה תחת עור הלכנה הנזכר והיא חופפת את גיד הראות וסוככה ומלבשה כל העין מלפניה ומלאחריה גם את נקב האישון, דק שהחלק המסבב אחור העין הוא יותר עב מהחלק המסבב פני העין כי יותר שיהקרב אצל האישון יותר הוא מתדקדק והעור הזה הוא קשה ורך, הוא קשה מצד הלקיו, ורך מצד בח ההתפשטות אשר בו. ג) נקרא עור גפנייה [טרובין הויט] ובלשון לאטיין [אוכעא] והיא מונחת תחת הקרנייה והיא בעלת גוונים שונים כענבי הגפן שבהם ירוק אדם לכן גם שחור, ובענין טראה הקשת, ולפי שהעור הקרניי המכסה אותה הוא זך וצלול לכן נראה כמראה הקשת על פני העין מחוצה לה, ומיפה אותה בכרך זיו הודה, ובאמצע זה העור יש נקב קטן עיגולי הנקרא אישון או בבת עין ובלשונם [פופילא] וזה הנקב מכוסה בעור קטנה שחורה ונאוה הפרוסה עליה אשר במוטה טעט יותר רחב מהנקב, וזוה היותרת נאחות על העור דגפנייה וכו הרבק, ולכן מהשכים אותם רוב החכמים לאחה עם הגפנייה, והנקב הזה יש לו סגולה נפלאה להיות מתקמץ ברוח אור גדול ובהיר אל תוכו ומתפשט ומתרחב אצל אור חלוש מבלי שנוה תמונתו העיגולית או מכסהו הקטנה אשר עליו, לכן ראוי שידע כל אדם שהוא מטריח את עיניו מאר ומחלישם כשהוא עוסק באיזה מלאכה רקה אצל אור חלוש או אצל אור גדול במקום השמש, אלא באור ממוצע ומכש"כ כשיוצא ונכנס במקום אור למקום חשך ובהפך כזה אחר זה. ואחריהם באים ג) עורה הקטנים מהם ואלו הן ר) נקרא עור דשתיית [געצין הויט] ובלשונם [רעטינא] בעבור שהיא ארוגה מגירים דקים מאר ועשויה כמעשה רשת ומראה לכן והיא יסוד העין, ה) נקרא עור הברולחי ובלשונם [קרישמאליגוס] ותוארה כקורי עכביש. ו) נקרא עור זוכית ובלשונם [וויטערעאוס]. וישוככל עין ג"כ ג' ליחיה ואלו הם א) נקראת ליחה סימיות שהיא לחה כמו טים [וועשריגע פיוכטיגקייט] והיא ממלאת העור הב' הנקראת קרנייה ב) נקראת ליחה הברולחיי כי עינה כעין הברולח והיא מונחת סמוך לאישון והיא עצם נוטה יותר לדבר רך מלרבר קשה כמו לוכן ביצה מבושלה ונקראת ערשה צלולה [קרישמאל לינוע] ג) נקראת ליחה הזוכיית שהיא צלולה

טוב עין

כזכוכית [גלאז פייכטיגקייט] והיא ממלאת העור הששית הנקרא עור הזכוכית, וגידי הראות צומחים ויוצאים מהעצם של מוח והולכים כהתאהדות בתחלה ואחר כך מתחלקים עצמם ופונים אל הימין והשמאל אל שני העינים ומגיעים אל הוך אישון בה עין ופועלים בהם חוש הראות ועל ידם נתפשים המראות והמוחשים אל המוח כי שם ביהם ושרשם. גם יש לעינים ששה מיני בשר הנקראים בלשונם [מושקלוש] והם כלים ואמצעים לתנועת העינים כששה תנועות מעלה ומטה ימין ושמאל ובאלכסון לכאן ולכאן ויש לזה גידים מיוחדים הפועלים אלה התנועות והם צומחים ויוצאים מתחת למקום אשר התחלקו בו גידי הראות הנזכר ובאים אל העינים לפעול התנועות האלה, ובזוויות העינים אשר בצד החוטם יש שם בהעפעפים שני וורידים קטנים הנקראים גידי הרמטע אשר מהם הרמעות יוצאים והם שערי רמעה, גם על יד מתלחלחים העינים תמיד כדי שלא יתיבשו יותר מראי וכאלו הגידים יש שני נקבים רקים ומכיב לאלו הנקבים מקיף גיד כמו שפופרת ונמשך והולך לתוך החוטם ועל ידי זה יוצאים מותרות הלחות מן העינים אל החוטם וממנו החוצה, ולכן כעה שהאדם כובה יוצא ליחה רמעיית מן החוטם גם כן, ע"ש. ובעבור היות אבר העין מורכב מדברים רכים לכן שם הבורא ית' כרוכ חסרו אותם במקום עמוק בראש והעצמות כולמים סביבם שאם יפול ויכה האדם, וחי, את פניו כאיזה גשם שיפגע במקום ההוא בעצם מוחו ופניו כי העצם הוא דבר מוצק וקשה ולא במהרה ינתק וינזק ועיניו העמקנה בחוריהן כדי שלא יתנזקו. יתברך יוצר אור וישהבח בורא עין. ודע אחי וראש כי כח הרוחה אשר שם הבורא ית' בטבע האדם הוא רוחה תמיד אדים רעים ועיפושים המההוים באדם בתמידות דרך נקבי העור של הגוף הנקרא [פארום] חוץ לגוף ומעכב בו את הטובים אפילו רך העינים שגם בהם יש [פארום] והעצמיים האלה היוצאים מן העינים יזיק לכן אדם המוכן לקבל ויגרום הפסד והזיק בניפו וכרכושו, וזה ענין רע לכל מראה עיני האנשים והנשים וכך הוא אפילו דרך איש ישר בעיניו ולכן לפעמים אפילו איש הטוב בעיניו יעשה הפסד לחבירו ויתן לו עין הרע אף אם אוהב אותו כנפשו והוא לא ידע ואשם, מפני כי האד היוצא ממנו הוא

טוב עין כא

רע מכש"כ אם ארם רע כמבעו ובעל הבונה רעה ושכן רע יביט והרע עינו באחיו וישא עיניו וירא ברכוש חבירו ויפלא ויקנא בו שמויק מאר בי הנשאר בו הוא רע מכש"כ היוצא ממנו, והנה הנגע עמד בעיניו בכל אשר יביט ירשיע ויגריע ויריע כי מגרעות נהן לבית או לארם ויעשה רע בעיניו ולכן שומר נפשו יזהר להיות בהצנע לכה בכל מעשיו, ואהה קורא משכיל לא הרחיק ענין זאת ולא הלעיג על זה הרבר כי אפילו הראשונים בשנים קדמוניות חששו לזה הרבה, כאשר אמר יעקב לבניו למה התראו (בראשית מ"ב) וחז"ל דרשו על פסוק הנך הרה (שם י"ו) ששרה הכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה עוברתה הראשון ושרה עשתה זאת כדון מרה כנגד מרה, עין החת עין כי נאמר ותקל גבירתה בעיניה (שם). ובפרק (א"מ) אמרו אבירה לא ישטחנה על המטה משום עינא בישא, ובפרק (מקום שנהגו) אמרו חכמינו ז"ל תגרי סימטא אינם רואים סימן ברכה לעולם מאי טעמא דתהו בה אינשי ופירש רש"י ז"ל תגרי סימטא יושבים ומוכרים בשוק ועין שולטה בהם, ובזוהר (פרשה אחרי מות) ז"ל ועל דא הנינן יסמי אדם אפילו ממאה ארחין ולא יערע כבר נש דאית ליה עינא בישא עכ"ל. וידוע תדע דבר נפלא כי בכי יוהן עין הרע דרך החלון והזכוכית הוא יוהר מסוכן ופועל רע יוהר טאם היה מגיע על ידי עין רואה כלי חלון, כענין השמש העובר דרך הזכוכית הגבנונית ר"ל (ברען גלאו) ששורף בכל אשר יפול עליו הנקודה היכה, לכן ראוי להזהר בחלון היוצא לרשות הרבים לעיני כל חעם. וה' ישמור עמו ישראל לעד וצל א יהיה לנו כסות עינים, את הטוב נקבל ואת הרע לא נקבל. (סה"כ להרב הגרול רפ"א ז"ל טאמר י"ז נפש החי שבמר' פ"ג):

ק"ח א"ר בנימין הכל בחוקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם מן הכא ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים (ב"ר פ' נ"ג סימן י"ט) וא"ל כי באר הוא ר"ה כ' עיניו איננו ר'אה (לה"כ קהלת ח' ט"ז) ועיין סימן ק"ג אות י"ח ודבריו נובעים מזה המדרש: **ק"י** א) מי שיש לו הסתכלות בזה העולם כפי הסתכלותו כן הוא תחת העין כי העין מושל עליו מאחר שנמשך אחר עיניו שזה בחי' העין רואה והלב חומר, וצריך הארם להתגבר על העין והלב ומשול בהם ויעלה עליהם כבחי' עולי עין שארו"ל על

טוב עין

יוסף הצדיק היינו שלא יהי' לו שום הסתכלות כזה העולם ועי'ו;
זוכה לכטל כל החרפות והבושה שהם כלל התאוות והסט"א ולכטל
א"ע אל השי"ת בתכלית הכימול כשלימות ולהמשיך משם בחי'
התחדשות התורה ער שאפילו אח"כ כשחזור מהכימול ופותח
את עיניו אעפי"כ לא יהי' להסט"א שום אחיזה בהעינים מחמת
התורה שמגינה עליהם כחינת מצות ה' כרה מאירת עינים, (נט"י
שחרית הלכה ר' אות ויין). כ) עיקר מה שצריכין להתיירא ולפחד
מן הרע עין של הסט"א הוא רק שלא יטיל הרע עין ארס כאדם
עצמו דהיינו לרכנים בו ח"ו איזה רע טן הרע עין שלו, וע"כ צריך
האדם כשיהגבר עליו השונא והרע עין שיהיה הוא כולו טוב בחי'
טוב עין, ואפילו על הרשע בעצמו יהיה טלטר זכות שלא יהיה
עיני רעה ח"ו אפילו בגדולה הרשע ויאמין, כשי"ת כי צדיק וישר
הוא ולא יהיה בלבו שום עקמימות ח"ו על השי"ת ולא יהרהר אחרי
הנהגתו כלל ואז כודאי יוכל להנצל מהרע עין של הרשע, כי העיקר
שהארס צריך לשמור א"ע שלא יתאחו בו ח"ו מהרע עין כי עקמימות
ורוע הלב שמהרהר אחר מעשה השי"ת על שנותן גדולה כ"כ
לרשעים, והצדיקים והכשרים הם בעניות וכשפלות וכבויון וכרחקות
זה ההרהור שמהרהר אחרי השי"ת ח"ו זה בחי' רע עין. ע"כ צריך
האדם לשמור א"ע מזה מאד רק להאמין כאמונה שלימה וכישרת
לב כי צדיק ה' ככל דרביו (פורים הלכה ה' אות ה'). ג) כלל כל
התורה כולה היא בחי' עינים דקדושה בחי' טוב עין (עיין פנים)
כי עיקר כלל כל התורה והמצות הוא לכלי לילך אחר שרירות לבו
הרע ומראה עיניו כמו שכתוב ולא תהורו אחרי לבככם ואחרי
עיניכם, כי כל התאוה והרהורים באים ע"י ראיית עין כי העין
רואה והלב חומד וצריך כ"א לרחם על עצמו ולהיות עוצם עיניו
טרע ולסתום עיניו מחיוז דהאי עלמא לגמרי ולכלי להסתכל על
תאוות עוה"ז והכליו כי כל זה נמשך רק מהרע עין של הסט"א
שעינה רעה על כ"א וע"כ טכנים מהרע של עינה הרעה גם כל
כ"א שיהי' לבו נמשך אחר הכלי עולם וכל מה שעניו רואות ח"ו.
ע"כ צריך להתגבר לסלק ולכטל אחיות הרע עין ממנו ומגכולו
לגמרי רק שיהיה טוב עין, ולכלי להביט בעיניו רק בתורה ועכורה
כ"ש עיניך לנוכח יביטו וגו' ונאמר גל עיני ואביטה נפלאות

מתורתך, ונאמר עיני המיד אל ה' (שם) עיקר ההגברות הרע עין של הסט"א הוא שרוצה להכניס בהאדם האווה ניאוף ח"ו שעיקרה הלוי בעינים במארו"ל ואחרי עיניכם זה ניאוף, ותאווה זאת היא כלל הרע עין של כל השבעים אומות וע"כ עיקר הצניעות ועצימת עינים היא בתאווה זו (שם אות ויין) :

(ה) עיקר בחי' שבירה כלים היתה באור העינים כמבואר בכתבים ומושם נמשך ונשתלשל בחי' מחלוקת דסט"א בחי' היכלי התמורות וזה בחי' הניצוצות הק' שנפלו מאז בכל דבר שבעולם ומעורבים טיב ברע, ועיקר התיקון הוא ע"י בחי' עינא חד דרחמי שיתגלה לעתיד וזה בחי' כל מצוות התורה הק' שהוא בחי' עינים בחי' הלה גוונין דעינא ובה עינא, כי עי"ו מטשיכין עינא חר דרחמי שהוא בחי' התיקון של שבירה כלים ועי"ו נתתקנין ועולין כל הניצוצות הק', וכן שבת הוא ג"כ בחי' תלה גוונין דעינא ובה עין, וכן מצוה ציצית היא ג"כ בחי' עינים, וע"י כל זה נתבטלין מיני מחלוקת דסט"א שהם בחי' היכלי התמורות ונמשך שלום. (הלכות בשר שנתעלם מן העין הלכה ג') :

(ו) הדיעות רעות של חכמי המבע הכופרים בהשגחה ח"ו הם בחי' עין דעה כי עינים על שם ההבמה נאמר וע"י שמירת הברית זוכין שנמשך עליו הארה משורש הרצון ועי"ו נכנעים הדיעות רעות האלו ושוב אין מתיראים טענים הרעה ח"ו שזה בחי' מה שארו"ל אנא מורעא דיוסף קאתינא דלא מסתפי מעינא בישא (סימני דגים הלכה ג' אות ג'). ז' כל התאוות וכל החמדות שהם חיוו דהאי עלמא נמשכין מהויין מדות הנפולין כידוע שמשם אחיות הערלה שהוא בחי' עננין דמכסיין על עינין שהם בחי' ויין גילדי עינא שנמשכין מבחי' שבעה אלה עיני ה' המשוטטים בכל הארץ, שעל זה הזהירו לנו רז"ל לבלי להסתכל מן הצד ח"ו רק לזכור בכל פעם שיש עין רואה כמ"ש דע מה למעלה ממך עין רואה וע"כ אנו מזהרים עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך שיכוון עיניו ועפעפיו להביט כיושר לנוכח על התכלית האמה, וזה עיקר הנסיון של האדם הבעל בחירה שבשביל זה בא לעולם כי כל התורה כולה תלויה בעינים כ"ש ולא התורו אחרי לבבכם אחרי עיניכם, וע"כ התורה מתחלת מבראשית שמרמו על תלת

טוב עין

גוונין דעינא ובת עין כמבואר בדברי רז"ל כי כל התורה נמשכת מהרשימה שנשאר בהרעה מהביטול אל התכלית שזוכין ע"י שסותם עיניו בחוקה מחיוו דהאי עלמא, ורק בשביל זה בא האדם לזה העולם שהוא רחוק מאד מהקרושה והוא מלא הבלים וחאוות שהם חיוו דהאי עלמא שהם רוצים לבלבל את הראות מלהסתכל על התכלית וכשארם מהגבר עליהם ומצמצם את הראות שלא יסתכל על חיוו דהאי עלמא כלל רק מכוון את עיניו להסתכל אל התכלית, עי"ז דייקא רואה את התכלית מה שאין המלאכים יכולין לראות ולהשיג כ"כ שזה בחי' מרחוק ה' נראה לי מרחוק דייקא (הלכות מילה הלכה ה' אות ב' :

ח) עיקר הביטול אל אור אין סוף שהוא התכלית הוא ע"י קדושת העינים שסותמין עיניו מחיוו דהאי עלמא לגמרי כנ"ל ועי"ז אחר ששבין מהביטול (כי הביטול צריך להיות בכחי' רצוא ושוב) נמשך משם התורה שכולה מעי"ן פנים, כי כל העין פנים לתורה נמשכין מהרשימו של הביטול שעיקרו ע"י קדושת העינים כנ"ל וע"כ כל התורה הקרושה כלולה בעינים (שם אות ט"ז) :

ט) עיקר הגיאואת הוא בכחי' עינים כ"ש רום עינים ומי שמשבר גאותו ומבטל א"ע בתכלית הביטול אזי זוכה עי"ז להסתכל בעיניו למעלה לחוות בנועם ה' כי א"א לעלות מדרגא לדרגא ולהסתכל למעלה כראוי בשלימות כי אם ע"י תכלית הביטול (הלכות ערלה הלכה ה' אות ז') :

י) עיקר אור העינים נמשך מאור הצדיק שהוא עיקר האור המאיר בכל העולמית וממנו מקבלין העינים וכל בעלי האור להאיר וע"כ נקראים הצדיקים עיני העדה כי הם עיקר אור העינים ועיקר האור הוא הרעה כמבואר בפנים, ועיקר אור העינים והרעה לא ניתן באדם כי אם שיראה ויסתכל בעיניו וברעהו להשי"ת ולהצדיקים בההורה והמצות שמהם נמשך עיקר אור העינים והרעה שלו כדי שיוכל לראות אורם הנפלא וכ"ש עיניך לנוכח יביטו וכו' אבל השי"ת נתן בחירה לאדם ועיקר הבחירה תלוי בעינים כ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ודרז"ל העין רואה והלב חוסד ובשביל הבחירה העטיר השי"ת לפני עיני האדם גשמיית העה"ז שהם כל עיסקי עה"ז והבליו ואז יש בחירה לאדם

אם אינו רוצה ח"ו להטות עיניו ורעתו ולכו ומהשבתו מגשמיות העה"ז אוי בודאי גשמיות העה"ז עומד בפני עיניו וחוצין בפניו מלראות אור הגדול של הצדיק והתורה הק' אבל אם רוצה לחום על נפשו או טטה עיניו מגשמיות העה"ז ואז רואה בעיניו אור הגדול והנפלא והנערב של הצדיקים והתורה שמהם כל האור, ואז רואה בעיניו שכל העה"ז הוא כאפס ואין טמש נגר האור הגדול והנפלא הזה וממילא נהבטלין כלי המניעות והמסכים הסברילים הבאים רק מגשמיות עה"ז והבליו הרוצים להעלים ולהסתיר מטנו אור הצדיקים והתורה הק' וזוכה להתקרב אל השי"ת באמת (הלכות כלאי בגדים הלכה ר' אות ר') :

יא) מה שצריכין לזוהר מאד מהיוקראיה שלא יזיק את של חברו בראיתו ושוה בחי' תיקון הברית עיין ברית אות עין :

יב) כל ההיוקרה נמשכין מהקליפות הבאין משבירת כלים ומחמה שעיקר השכירה היתה כבחינת אור העינים ע"כ צריכין לשמור א"ע כיותר מהיוקראיה שלא להסתכל ביותר על חפציו של חברו ומכש"כ שלא יסתכל על חברו בעין רעה ח"ו כי יכול להוציא עי"ז היותו ממש ח"ו כמבואר בפנים (הלכות נזקי שכנים הלכה ג' אות ב' ה' ו') :

יג) האותיות שבכל דבר שבהם נכרא הדבר הם כלולים מטנת"א שהם כהי' ראיה בחי' תלת גוונין רעינא וכת עין וע"כ יפולין להזיק ח"ו בראיה לבד כי ע"י רע עין נהבלבלין ונתפזרין הצירופי אותיות שזה בחי' שבירת כלום ועי"ז ממילא נשבר ונתקלקל הכלי או החפץ ח"ו וע"כ צריכין לשמור א"ע מאור מזה כג"ל (שם הלכה ר' אות ה') :

יד) ארו"ל רהימי ביתו של אדם וקורותיו ואבני ביתו מעידין בו בשעת הדין. ולכאורה המוה ואם כן אם אהר עבר עבירה ח"ו בחוץ או בשרה שאין בו מחיצות מי מעיר בו אך באמת עיקר העדות הם בחינת מחיצות הבית בגשמיות וכרוחניות כי כל העבירות והתאוות באים ע"י פגם העינים על שהלך אחרי עיניו בפרט תאוות ניאוף שעיקרה ע"י ראיית עינים כ"ש ולא התורו אחרי לכבכם ואחרי עיניכם כמו שדרשו רז"ל והעיקר ע"י ראיית עיני המחשבה כי בכל מה שהאדם טעין במחשבהו לטוב או

טוב עין

להיפך נקרא ג"כ ראייה וצריך האדם לשמור עיניו בגשמיות וברוחניות שלא יסתכל בשום דבר המביא לידי הרהור ובמה שמוכרח לראות בעיניו צריך לזוהר מאד שלא יניח עיניו מחשבתו להסתכל ולעיין בזה ח"ו עד שיבא לידי הרהור ח"ו רק צריכין היכף לפרוס מחיצות המוחין כנגד התאוה הזאה, כי המוחין הם מחיצה פרוסה בפני זאת התאוה, והבחירה ביד האדם להפוס מחשבתו ולפרוס מחיצות המוחין ולהנצל מתאוה זאת כי המחשבה ביד האדם, להטותה לדרך הישר וכמוכא במ"א, וע"כ הקורות ואבני ביתו של אדם שהם בחינת המחיצות הם דייקא מעידין בו כי גם המחיצות של בית האדם בגשמיות הכל ברא השי"ת בשביל שמירה, כי השי"ת ברא כמה מחיצות להאדם לפני עיניו כדי שיוכל לשמור עיניו מראות ברע ח"ו כי כרא על העין שתי מחיצות לכסות עליה שהם ריסי ועפעפי העינים כמו שארו"ל, וכן ברא מחיצות הבהים שבהם צריך האדם להיות נסתר ברוב העתים כדי לחשמר מהיזק ראיית עינים שבחויץ ועיקר המחיצות השלימות שהם עיקר השמירה על כל השמירות הוא מחיצות המוחין כנ"ל, כי אפילו כשיושב בבית צריך להזהר שלא לפגום מחיצות המוחין שלא יבא לידי הרהור ח"ו ואז כששומר מחיצות המוחין כראוי אז אפילו כשמוכרח לצאת לשוק יהיה נשמר ג"כ ע"י מחיצות המוחין שהם מחיצות פרוסות בפני התאוה זאת, וע"כ מי שפגם באיזה עון ח"ו שהוא רק ע"י פגם המחיצות ע"כ קורוהו ואבני ביתו שהם המחיצות מעידין בו וע"כ ההורה מתחלה בכי"ת דבראשית כי בראשית הוא מרבו לתלת גוונין דעינא ובה עין כמוכא במ"א, כי עיקר קיום ההורה ע"י שמירת העינים ע"י היקון המחיצות שהם בחי' בית דבראשית (הלכות שותפים בקרקע הלכה ד' אות ד') :

טו) עיקר הסמוצע בין בחי' קודם הבריאה לבחי' אחר הבריאה הוא בחי' השגחתו יה' שהוא בחי' עינים כי ע"י ההשגחה עי"ו חוזר ונכלל הבריאה כולה באחדותו ית' ואם ח"ו הי' מסיד השגחתו מהבריאה אפילו כרגע אזי הי' נפרד לגמרי בחי' אחר הבריאה מבחי' קודם הבריאה ואזי הי' מהבטל הבריאה כולה לגמרי כי בלתי חיותו יה' אין לכל הבריאה שום קיום ובאהערותא דלתתא איתער לעילא כי כל הבריאה הי' רק בשביל הבחירה

וע"כ עיקר סוד הכחירה שיש להארם הוא ג"כ בחי' עינים כי יש כח ביד הארם להסתכל הן בעיניו הגשמיים הן בעיני שכלו לטוב והיינו שיעצים את עיניו ולא יסתכל על האות העה"ו והכליו והעיקר שלא יטה עיניו אחר האות ניאוף התלוי בעינים בבחי' ואחרי עיניכם זו ניאוף כמו שארז"ל רק יסתכל בעיניו להשי"ת המיר בבחי' עיני המיר אל ד' וכהיב אליך נשאתי אה עיני וכיוצא, ואז באהעדל"ה איהער לעילא וכמו שהארם מסתכל בעיניו המיר להשי"ת, כמו כן גם השי"ת משגיח בעיני השגחה יה' עלינו המיר, וע"י ההשגחה נכלל אחר הבריאה בקודם הבריאה שזה עיקר תיקון העולם כנ"ל, וכמו כן להיפך ח"ו שכשהוא מסתכל בעיניו לכטה בניאוף ותאוות ח"ו עי"ו מסיר השגחה מעליו ועי"ו נופל לבפירות וטעות של הטבע ועי"ו נהרחק אחר הבריאה מכחי' קודם הבריאה וכאלו מחריב העולם ח"ו. נמצא שעיקר הבהירה היא בעינים וע"כ כל התורה כולה כלולה בעינים כטובא במ"א, וזה שכתוב בכתבים שעיקר השבירה הי' באור העינים כי עיקר כח הבהירה הוא ע"י סוד השבירה כידוע והכחירה הוא בעינים כנ"ל, וע"כ הוהיר שלמה המעה"ש עיניך לנוכח יביטו וגו' וכשזוכין לשמור את העינים כקרושה שליטה הן העינים גשמיים הן עיני השכל להטות אותם רק אל האמת והאמונה להאמין בהשגחה יה' שע"י"ו נכלל אחר הבריאה בבחי' אחר שהוא בחי' קודם הבריאה עי"ו זוכין להבין נפלאות המים רעים הנעלמים באור העינים ששם סוד עיקר הבהירה שהוא בחי' נפלאות כטבואר בפנים, וזה בחי' גל עיני ואבימה נפלאות וגו' (הלכות שלוחין הלכה ג') :

טו) עינים דקרושה של צדיקי אמה הם בחי' כללות העי"ן פנים להתורה שמשם עיקר אור העין (הלכות גניבה הלכה ג' אות ו') (סע"ש):
קכ) הרב הגאון ר' פנחס הלוי הורוויץ ז"ל מק"ק פ"פ רמזין לבסוף שנותיו היה סומא ר"ל והביאו אליו הגבירים שני רופאים גדולים ולא רצה ליקח השטאהר רק מעין אחת ואמר עבור העולם הזה אין צורך רק עבור התורה ודי בעין אחת (שהג"ה ח' ט"ג אות פ') :

קכא) טורי וחמי זקני הרב הגאון מו"ה הלל ל"ש ז"ל אב"ד דק"ק קאלאמעא הלמיר מובהק להנאון בעל שו"ת חתם סופר

טוב עין

בהיותו בעיר גאלאנמע הי' לו חולי עינים אשר כמעט עולם חשך
בעדו, ונסע לעיר ווין אל הרופאים והזהירו אותו שלא ילמוד עוד
ולא יעיין בשום ספר, וכבואו לכיתה הצטער מאד על זה, ולא שמר
את דבריהם ונשא ק"ו כעצמו ואמר ומה בשאני מקיים והגיה בו
יומם ולילה כך אם אכטל חלילה תורה ד' לא אראה אור כל ימי,
אקוה כי שלוחי מצוה אינם נזקים, ויהחזק וישב ללמוד וד' קרוב
לכל קוראיו באמת והאיר ד' את עיניו ונהחזקו אור עיניו ביהר
שאת ויהר עז, ומאז עד יום מותו (כי נאסף אל עמו אחרי מלאת
לו שבעים ושש שנים בשנה הרנ"א יו"ד אייר) אפי' כתי עינים לא
הי' לו. (ס' ביה הילל) :

קכב) מי עינים מלוחין. מפני מה מי עינים מלוחין שבוזן שאדם
בוכה על המת ככל שעה מיר היתה מסתמא אלא על שהן
מלוחין פוסק ואינו בוכה (כמדבר רבה פ' י"ה סימן י"ה) רבי חייא
בתי דמצלי אמר יהי ר"ם שאל יחשבו עינינו (כרכות ד' ט"ז ע"ב)
אמר שמואל טובה טיפת צונן שחריה ורחיצה ידיים ורגלים ערכיה
כחמין מכל קילורין שבעולם (טיפת צונן לתת בעיניו ורחיצה ידיים
ורגלים כחמין ערכיה נמי מאירה העינים, רש"י) (שבת ד' ק"ח
ע"ב) אמר שמואל האי דמעה' עד ארכעין שנין הדרא מבאן ואילך
לא הדרא, (שם קנ"א ע"ב) שש דמעות הן שלשה יפות ושלשה
רעות של עשן ושל ככי ושל ביה הכסא רעות, של סס ושל שהוק
ושל פירות יפות (שם קנ"ב ע"א). מלח סדומיה מסטא את העינים
(עירובין י"ז ע"ב). ג' נומלין אחד מה"ק במטאור עיניו של אדם
פה קיבר ושכר חדש וירק (שם ד' ג"ו ע"א) כותח הכבלי מסמא
את העינים. ג' דברים מאירין את העינים פה נקיה כשר שמן ווין
ישן (פסחים דף מ"ב ע"א) אמר רב יוסף הני הלת מילין יהיב
ארבונא (עירון, רש"י) לנהורא מן דסריק רישיה יבש ומן דשתי
טיף טיף יין המטפטף מן החכיה (רש"י), ומן דסיים טמני ארמייהניה
כרעיה, בעוד שרגליו לחים כמי הרחיצה (רש"י). אמר רב יהודה
דיכורא קשיא לעינא (גדרים ד' מ"א ע"א). דגים קשין לעינים
בהחילת החולי ויפין בסוף החולי (שם ד' נ"ד ע"ב) :

קכג) עירוכייתא דרישא סתיא לירי עיורא (גדרים ד' פ"א ע"א)
א"ל על פי שכתב עין העדה משיח ד' רבינו חיים בן עמר

מוב עין בה

ו"ל (בויקרא פ' י"ח ג') וז"ל פרישת העריות הוא דבר שנפשו שר ארם מחמרהן ואונסתו עליהם לעשות זולה בהתעצמות הרחקה ב' דברים מהארם והם מרחק הרגש ראות העין ומרחק בחינה החושב ואם ב' אלו לא יעשה אין ארם שליט ברוח זה לכלוהה ממנו כי כל שלא היה לו הרחקה הרגש הראות בדבר רגם שירחיק בחינה החושב לא ישלוט בעצמו לכלוה ממנו הכרח החשק וצא ולמד ממעשה של רב עמרם רבן של חסידים שהגם היותו מושלל מבחינה החושב נהנצח מבחינה הראות, גם אם יושלל מבחינה הראות אם לא ירחיק בחינה החושב מחשבותיו יחייבו לבקש ולהתלהט אחר המעשה, צא ולמד ממעשה הובא בש"ס באותו עכו"ם שקנה ירך בשר וחמט בו כו' וזה היה הולדות החושב הכריחהו עשוה מבלי בחינה הראות, עכ"ל. וזה הכינה ערבוביהא ררישא אם יש לו מחשבות רעות הגם שעוצם עיניו מראות כרע סוף כל סוף מהיא לירי עוירא ר"ל :

קבד) אנטונינוס אמר לרבי חמי נזורתו (ראה מילתי אם מל כמצווהו אם לא) א"ל ברדיו לא איסתכליה מן יוסוי אלא כרודך ולמה נקרא שמו רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימיו (ירושלמי מגילה פ"א הלכה י"א) :

קכה) ותעננה אוהם והאמרנה יש וגו' (שמואל א'ט') וכל האורך הוה למה מלמד שהיו מביטות בנוי של שאול ולא היו שבעות ממנו רברי רבי יהורה, אמר רבי יוסי נמצאהה עושה בנות ישראל כך והלא כדרך שאי אפשר לאיש לזון את עיניו מהאשה שאינה ראויה לו כך אי אפשר לאשה לזון את עיניה מן האיש שאינו ראוי לה, אלא מלמד שלא הגיע שעה שאמר הקב"ה לשמואל כעת מהר אשלח אליך איש וגו' (מדרש שמואל פ' י"ג) :

קכו) ובשעה שירדו למצרים היו צנועים כל א' וא' בתוך אהליו שנאמר איש וביתו באו לא ראובן היה מביט באשתו של שמעון ולא שמעון, באשתו של ראובן, אלא כל אחד באהלו צנוע ואפי' כשהיו ששים רבוא. במרבר כך הי' צנועים ולא היה א' מהם פוהח פתחו כנגד פתחו של חבירו (ילקוט שמעוני רמז השע"א) :

קכז) ישא ר' עדיך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר יראה הנשר גוי אשר לא השמע לשונו (דברים כ"ח מ"ט) עיין פסיקתא

טוב עין

רבהי דרב כהנא (פיסקא אנכי אנכי מנחמכם ד'ס"ד ע"א דפוס ברעסלוויא) חטאו בעין ולקי בעינים, והנה בשכר שמירת העינים כתיב (ישעי' ל"ג) ועצם עיניו מראות ברע (ט"ו) הראינה ארץ מרחקים (י"ז) וכתיב הה"י הסהכל ותחוי בנחת ארע גהנם זה בשכר שמירת העינים לכן כשחטאו בעין ימשול עליהם גוי מרחוק אחד מחייבי גהנם, ואמר כאשר יראה הנשר כי הטור א"ח בסימן א' כתב כי קל כנשר אמר כנגד ראות העין, ועיין בסה"ב מאמר י"ז נפש החי שבמדבר וז"ל באישון הנשר שם הבורא ית' בטבעו כח להתקמץ יותר מכל בעלי חי שבעולם לכן יוכל להביט הוך עצם השמש בצהרים כי אינו נוהן מקום לקרני האור עבור הוך גבול עינו כי אם לפי הצורך ומטעם זה נקרא נשר מלשון אשורנו ולא קרוב (במדבר כ"ד) ולפי שחטאו בעין אשר אנו מוזהרים על זה להיות קל כנשר לכן כנשר יראה, ואמר עוד גוי אשר לא השמע לשונו כי שמירת העינים הלוי בשמירת הלשון כמו שאמר דוד המעה"ש אוהב ימים לראות טוב היפך ממה שכתוב אצלו ועין נאף שמרה נשף (איוב כ"ד ט"ו) כי הוא אוהב חשך לעשות רע אבל מי שאוהב ימים לראות טוב לא להסהכל בעריות העצה נצר לשינך טרע (תהלים ל"ד י"ג י"ד) ועיין נדרים (ד' מ"א ע"א). אמר רב יהודה דיבורא קשיא לעינא וכמו שמזיק בגשמיות כן מזיק דכור הרע לעינים ברוחניות ועיין בהקדמה הס' על הפסוק (נחמיה ג' ט"ו) ואת' שער העין החזיק שלון כי שלון הוא אותיות לשון לשמור לשונו ועיין תהלים (ל"ז ג') כי החליק אליו בעיניו הכוונה כי היצר הרע מחליק לו למלא תאוותיו בעיניו כדי למצוא עונו (ומאי מצאתיה ראיתה) וגילה לנו דוד המעה"ש סדר הירידה שלו כי כאשר מסהכל בעריות ממילא דברי פיו און וטרמה והסיכה לכל זה כי חדל להשכיל ללמוד חלק התורה להיטיב לדעת את המעשה אשר יעשה רק לומר ענינים רחוקים, וממילא ירד ממה ממה עד כי און יחשוב על משכבו היכף כשישכב בא היצר הרע ומזכירו את אשר ראה בעיניו כל היום ויהיצב על דרך, עיין קידושין (ד' א' ע"ב) לא טוב, עיין עירובין (ד' ק' ע"ב) כי מגרה יצר הרע בנפשיה לכן כופה את אשתו סוף דבר הוא כי רע לא ימאס כי כל כך הגבר עליו התאוה הזאת עד כי יהאוו לחבוק בשר

טמא לישיב עם נכילה סרוחה ויאמר לעכבר יונתי, לצפרדע רעיה, (עין אר"ן פ' ט"ז מעשה ברכי עקיבא) ויערב לו כמו שערכ לחיך החזיר ציאה רוחחה, ואפילו כל העולם כולו אימרים לו שהוא צואה הוא יטעון כנגדם שהוא מרקחה, זה הוא הסוף והאחרית לאיש אשר יתן דשות בעיניו לראות, ולכן על אשר לא שמרו הדיבור העונש הוא גוי אשר לא השמע לשונו (ספרי כסא דוד כ"י עה"ת) : **קכח** והעצה למי שנכשל בעיניו ונגעה עד לבו זה לשון ירד ר' הכהן הגדול מו"ה אליהו הכהן מאומיר (בכ' ש"מ פ' ר') כרי להרחיק האדם החטא ממנו ישקול כדעהו שאין עונג החטא כגודל החרטה שעתיד להתחרט ממנה ולמאוס כחיו איך ככה עשה, כיצד אם חושק כאשה על רוכ יופיה ישים נגר עיניו כשהזקין ונהרבו כה הקמטים ופניה כקוף הזורת ורום קומתה נכפפה ונעשיה כחטוורת הגמל וליחות החוטם נפלוה מנחיריה תמיד ופיה עקומה ונמוכה כלי שינים וכשאוכלה פיה כלא רוק, ואם ישכב עמה כימי נעוריה כראותו אותה כזקנוה יקלל יומו ויטאם חיו איך מלאו לכו להגיע גופו כגופה, גם ישים נגר עיניו שכל יופי האשה היא עור דק עד מאד שעל פניה ואם התפשט עורה מחמה נגעים או מכה והראה בשר חי החתיה כמה מהמיאוס ליגע כאורו הכשר הלח אשר היר נרכב כה מעוכי הליחה, וכשזמו כל זה כדעתו כעת שיפתהו יצרו על אשה המאם בעיניו ויהרחק ממנה כמטחוי קשה. עכ"ל :

קכט אמר רבי יצחק טפח כאשה ערוה, כאשתו ולק"ש (כרכוה ר' כ"ד ע"א) א"ל טעם לשיעור טפח כי למד זה ממשנה אהלוח (פ' י"ג משנה ד') לזון את עיניו כפוחח טפח :

קל צריך לידע מה היא מעלת הרואה את א"י מרחוק אם לא יכנס כי אמר הכתוב אם יראה איש באנשים האלה. נראה שהראיה היא מעלה גדולה ועור שמרעה"ש למעלה גדולה ניהן לו זה סמוך למיתהו כדכתיב עלה אל הר העברים וכתיב ויעל משה ויראהו ד' את כל הארץ טורה כ"ז היות מעלה קצה אל הרואה אפי' לא יכנס בה, והענין כמה שפירשו כוזהר ויוסף ישיה ירו על עיניך כי העינים הם מכוא אל הצורות המדומות אל השכל החלה יצייר הדבר ההיא כדעהו ובשכלו, והנה הצורה ההיא מצטיירה שם

טוב עין

ואם הצורה היא מדברים פחותים וגשומים יגשים השכל ויורידהו טמעלתו כמו שאסור להסתכל בנשים, שאף אם לא ידמה בשכלו לעבור עבירה סוף סוף יצייר בשכלו הצורה היא ויהרהר מה שאינו ראוי אף לא יפעל פעולה רעה, והטעם כי הצורה המצטיירה בשכל הפגם הנפש או ההקננה אם היתה צורה טובה, וימצא בזה כמה דברים בענין העבודה. והנה כאשר יצייר האדם בדעתו צורה קרושה הנה אותה צורה הקרושה היא שידמה בדעתו השלום שכלו והיינו דקאמר ר' אבא פ' משפטים שהיתה צורה ר"ש מצטיירת לפניו והיה טשיג עי"ו השגה גדולה וזה הטעם והיו ענין רואה את מורוך וזה טעם אל הפנו אל האלילים שאסור להסתכל בעכו"ם שהצורה היא הנבזית פוגמה השכל וזה הטעם שאסור להסתכל בפני אדם רשע ולא זו בלבד אלא גם היות צורה הרשע מצטיירה בשכל הנכבד ממנו ישיג הוא מעלה גדולה ונפלאה וזה הטעם שחייב אדם לקבל פני רבו כגל כי יצייר עצמו בשכל רבו, והיינו דפירשו ז"ל בפ' חו ה' אשר עמרת לפני דהיינו שעמד לפני אליהו ובהיותו עומד לפני אליהו ודאי תצויר צורתו ברעה אלישע ואליהו עומד ומשמש לפני קונו מרוב רביקתו בנבואה, נמצא עומד הריר לפני ד' וכיוצא בזה רבים והיינו טעם יראה כל זכורך את פני האדון כי יצייר הזכר הפארת צורתו ומציאותו בשכינה העומדת שם ועם היות שהשגה ר' בכל מקום עכ"ו לא יתבודד האדם לחקוק צורתו בשכינה כמו בהיותו מתראה במקום הקודש וזה טעם ולא יראו פני ריקם וכהאי גוונא טובא באורייתא ולכן מצוה לסגור העינים בשעת התפלה לסלק דעתו מעל כל הצורות הגשמיות כולם לייחר המחשבה בצורות השכליות. והנה בהיות איש רואה את אנהבו בלי ספק יקנה בנפשו שמחה גדולה והחקק צורתם זה בזה וזה בזה, מרוב אהבתם ויקנו בדעתם צורתם וירבו שמחתם באהבתם וההיפך להיפך וזה טעם לא יגורך רע וכן מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי כי יעוררו השנאה בלי ספק וכן ג"כ טעם אם יראה איש וגו' כי אחרי שהם ספרו בננות הארץ ושנאוה אין ראוי שתהיה צורתם חקוקה בה כדי שלא יעוררו שנאה במקום אהבה, אמנם מרע"ה לא היה הדבר כן אלא ויראהו ד' את כל הארץ וגו' ופירשו בזה ר' פ' בראשית כי מה טעם ראה כ"ו כי

א"א כלל ועיקר להשיג כעין הראות הגשמי כל זה והכוונה שהראתו הקב"ה כאור הראשון הגנוז שבו יכולים לראות מסוף העולם ועד סופו. ועתה בהקדמות אלו יובן סוד מה שמראים פני כתב ס"ת לעם, וענין זה נעשה ג"כ כבהמ"ק של מעלה כנוצר כזוהר ע"כ טוב הארץ ר' י"ז וחסד לאברהם ר' כ"ד. (ס' שער החצר להרב המופלא נר המערביר' דוד בן שמעון סימן רפ"כ) :

קלא) דוד המלך ע"ה אמר כתהלים העבר עיני מראות שוא כדרכיך חייני, צדיך אדם לדעת כי הרכה דברים הם תלוין בראיות של אדם, ע"כ נראה כי שצריך לזוהר היכף בקומו משנתו אם מסתכל בראי' אל הבהים יכוין שהקב"ה נתן מצות מזוהר בפתח הבית, מצות מעקה לגג הבית כדכתיב לעשות מעקה לגגך. (ב) ואם יוצא מפתח ביתו ופגע ככהמות טהורות הראוין לקרב יחשוב בדעתו שהקב"ה צוה לנו להקריב קרבנות, ואם פגע בכהמות וכחיות טמאות יחשוב בדעתו איסור אכילתן, וכן אם פגע מאה"ע יחשוב בדעתו איסור חתנות וכל איש ואיש כל א' צריך לפי ידיעתו ולפי לימודו והוא ענין גדול מאד שהוא מכנים העינים בקדושה בגוונין דעיניו וזה לעומת זה כמו שהסתכל כדברי קדושה הוא עושה מלבוש לראיית עיניו בקדושה בן ח"ו הוא להיפך כיון שהאדם ממציא לראות ברברים האסורים וכנשים זרים או מכנים את עצמו לטומאה גדולה. (ג) וראי' גדולה שהראיה הוא פוגם ומפגים מעוף א' הנקרא בת היענה שע"י שהבצים מונחים לפניו והיא מסתכלת כם בראייתה מנקבת הכיצה ויוצא מכל כיצה אפרוח אחד. (ד) ובא וראה מה דאיתא בזוהר פ' פקודי כי יש ממונה אחד הנקרא פתות על שם שהוא מפתה לבני נשא לאסתכלא ולעינינא כמה דלא איצטריך ליה בכמה ניאופין וזינונין ולאחר מיתה האדם שנקבר בקבר בא האדם ההוא ומחזיר להאדם נשמתו ואח"כ נוטל את האדם באכזריות ומשבר עצם של עינים ונוטל ממנו את העינים ואח"כ דן את האדם ביסורין קשים ומרים ואח"כ מורדין אותו לכור שיש בו הרבה נחשים ועקרבים ואוחזין בו ודנין אותו בדינין קשים ומרים ר"ל. ט) וצריך שתדע לכל עון יש גרם וסיבה המביאה אותו לידי כך, וה"נ יש גרם וסבו' המביאו' אותו לידי הסתכלו' בנשי' האסורו'

טוב עין

והסיכה הראשונה כשאדם מסתכל בדברים ממאים עד שהשביע
עינו כהם כהסתכלותו אף שיש לאדם רשות לראות בריות משונות
הבאים ממדינות מרחקים, וע"ז תקנו חכמינו ז"ל וקבעו ברכה כרוך
משנה הכריאות מ"מ לא ישביע עינו כהסתכלות ולא יראה כהם
כי אם דרך עראי, כי מאור העינים דומים כד' גונוין שהם נגד
אותיות השם (ס' קה"י להרב הגדול מו"ה צבי הירש כהנאון בעל
ברכה הזבח ז"ל פ' כ'): :

תרי"ג מצוות

לה. מה טוב ומה נעים לתקן חוב על המלמדים שילמדו הומש עם התינוקות
עם ספר מצוות השם, שכלולין בו תרי"ג מצוות בדרך קצרה וקלה.
(נהורא דאורייתא, מאמר ה' ס"ג ס"ב)